

ZSIDÓ ÉLET

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL
BUDAPEST, VIII. MÁTYÁS-TÉR 17. SZÁM
TELEFON: 363-6L

FELEKEZETI HETILAP

SZERKESZTI:
KECSKEMÉTI VILMOS

ELŐFIZETÉSI ÁR:
EGÉSZ ÉVRE 20 PENGŐ
FÉLÉVRE 10 PENGŐ

Orthodoxia-neológia

Március 4-én ül majd össze a kongresszusi zsidóság nagygyűlése az új statumok megalkotása céljából. A nagygyűlés mintegy summáját fogja adni az első kongresszus óta eltelt évtizedek fejlődésének. Az új nagygyűlés főfeladata: érintetlenül megtartani, sőt megerősíteni a jogfejlődésnek mindazon eredményeit, melyet az elmúlt évtizedek a zsidóság számára magukkal hoztak, s egyúttal összhangba hozni a neológ zsidóság belső szervezetét, felépítését az újabb fejlődés követelményével. Ez a munka különben régóta folyik, s a magyar orthodoxián belül folyó hasonló törekvésekkel párhuzamosan ér épp most befejezéshez. Az egész magyar zsidóság szívből kívánja, hogy a nagy mű sikerüljön, s hogy életképes megoldáshoz jussanak mindazon alapvető kérdések, melyektől a magyar zsidóság belső és külső helyzetének alakulása függ.

Ha történelmi távlatból tekintünk a hamarosan összeülő nagygyűlés elé, fel kell ismernünk azt az alapvető körülményt, mely idáig megszabta a magyar zsidóság belső felépítésének alakulását. Ez az alapvető tény a magyar zsidóság táborának kettészakadása, a kongresszusi s orthodox zsidóság külön szervekedése volt. Ez a szakadás a diszharmónia jegyében következett be háromnegyed évszázaddal ezelőtt, és sokáig a belső harc, a diszharmónia szabta meg a felekezet két nagy irányzatának egymáshoz való viszonyát s a magyar zsidóság egész belső életének alakulását is.

Ma már azonban egészen más erők érvényesülnek a vallásfelekezet belső életében. Ma orthodoxia és neológia nem mint harcbanálló felek állnak egymással szemben, hanem mint a zsidó testvériség hordozói. Ma már „haladó” részről is elismerik, hogy az orthodoxia történelmi hivatást töltött és tölt be a zsidóság életében, kiapadhatatlan forrása lévén az erkölcsi és vallási regenerációnak, melyre felekezetünknek az újabb idők megpró-

A zsidóság nagy problémája

A minap megint összekerültem azzal a jól megtermett igazgatóval, meg az állástalan megkopott tanárral, akik már egyszer-mászor meg-megforgattak velem együtt egy-két kérdést e lap hátsólapjain. A mult heti Mikisz-cikkem került szóba.

— Mondja, kedves szerkesztő úr, hát mi kivetnivalót talált már megint ezen az ifjúsági alakuláson? Olyan nagy baj az, hogyha a zsidó ifjúság is bele akar tanulni a közéletbe? S van annál természetesebb valami, mint hogy a mai magyar zsidóság vezéreinek irányítása mellett és oldalán tanulja ezt meg?!

— Vezér???... Jó!!... Vezér!... Heil, heil, Vezér! — Ez stílusos! — tör ki a kesernyészakagás a tanárból. — A Vezér irányítása mellett tanuljon bele a zsidó ifjúság a közéletbe! Nagyszerű! A közéletbe! Mert maganélete, az persze — nincs. Nem is fontos! A közélet a fontos! Az ifjú *közélete* érdekli a vezéreket, a *maganélete*, az nem!

— Ne lázadjon már megint, tanár úr. Akit Ön gúnyosan Vezérnek emleget, az igenis törődik a zsidó ifjúság maganéletével is. Nagyon sok fiatalemberen segített már!

— Hát én erről nem tudok, de nem is tudhatok, mert nálam nem jelentek. De nem is ott van a baj, hanem abban, hogy csak „sok fiatalemberen” segítették — állítólag és nem a zsidó ifjúságon! Kiken segítették? Akiknek protekciójuk volt! Hány ilyen akadt?... Viszont hány olyan volt, van és lesz,

aki nem tudott protekcióra szert tenni! Ki segít ezeken?!... Ő segít — mondjuk — tizen-huszon. De ki segít a százakon, az ezreken?! És ez a zsidóság nagy problémája! A mögöttünk sorakozó generációnak sorsa! Mi lesz ezekkel, mint csinálnak ezekért?... Egy Mikiszt?

Most én is csendesítőleg szóltam közbe:

— Nézze tanár úr, a Mikiszből is kialakulhat még valami hasznos és életrevaló dolog. Azért, mert valami nem indul mindjárt sokatígérően, azért még válhatik belőle erőteljes és értékes alakulás!

— Nem hiszek benne, szerkesztő úr. Azaz... hogy... igaza lehet! Kortessgárdává alakulhat. Még pedig erőteljes és értékes kortessgárdává. A vezéri akarat számára mindenesetre értékessé. De aztán mi köze ehhez a magyar zsidó ifjúságnak? Ha annyira lelkükön viselik a zsidó ifjúság sorsát, miért vették csak ezt a megmozdulást észre és miért nem szenteltek figyelmet pl. a vidéki zsidó ifjúsági mozgalomnak, vagy a nagyszerű budai zsidó ifjúsági szellemi előretörésnek? Én megmondom! Mert ezek őket nem is érdeklik!

— De most már azt szeretném tudni, — szól közbe az igazgató — mi volna maga szerint az, amit a zsidó ifjúság érdekében tenni kellene. Hátha olyan jól tudja, hogy mit nem kell tenni, mondja meg végre azt is, mit kell tenni.

— Én, — mondja a már igazgató tanár — tisztelettel megkérdezem: a kritikusnak jobban kell tudnia festeni, mint a

bálatásai közben oly nagy szüksége van.

Ha a mostani kongresszus volna a magyar zsidóság első ily természetű összejövetele, ma nem kellene tartanunk sza-

kadástól a zsidóságban belül. Egyben bizvást elmondhatjuk, hogy a mostani nagygyűlésre következő korszak a magyar zsidóságban belül a testvéri közeledés és kiegyenlítődés korszaka lesz.

festőművészek? Azonban mégis, hogy *ad rem* is kérdezzek egyet-mást: 1. *Miért nem hívott még senki sem egy ankétot egybe a magyar zsidó ifjúság ügyében? Miért nem kérdezték még meg a zsidó közgazdasági, tudományos, művészeti és pedagógiai szakértőket erről a kérdésről?* — 2. *Miért nem jutott még senkinek sem eszébe, hogy a zsidó ifjúság válsága és problematikus jövője szempontjából vizsgáljuk meg azt a kérdést, amely hazánkban mindenkit foglalkoztat, aki az ifjúság jövőjén töri a fejét, a telepítés kérdését. Hátha itt is kínálkozik valami a zsidó ifjúság számára is.* — 3. *Ki vizsgálta meg, hány zsidó diplomás kapott állást az ADOB útján? Kapott-e a pl. zsidó vállalatokba bejuttatottak közül annyi százalék zsidó ifjú állást, mint ahány százalék zsidó a munkaadók között volt?* — 4. *Miért nem kezdeményeztek mozgalmat arra, hogy az állástalan zsidó ifjak összevisszanak, kataszterbe vételessenek, valamint, hogy a meg-megüresedő állásokról is egy elhelyező zsidó szerv mindenkor értesítést kapjon? Szóval: miért nincs a zsidó állástalan ifjúság számára egy elhelyező és egy tanácsadó iroda?* — 5. *Azt tudják mondani, hogy a zsidó ifjúság ne keresse a diplomát! De ha már annyi állástalan zsidó diplomás ifjú van, miért nem gondoskodnak egy olyan át-képző intézményről, ahol a diplomás intellektuel megtanulhatja a szükséges gyakorlati tudnivalókat, ha éppen valami gyakorlati elhelyezkedési lehetőség kínálkozik.* — Folytassam? Mondhatnék — csak úgy kapásból — még néhány gondolatot és iniciatívát, amely talán volna olyan fontos, mint a Mikisz, és talán szintén megérdemelne egy kis figyelmet...

— Hát abban igazat kell adnom, — szólok én közbe —, hogy bizony-bizony ebben az irányban semmi sem történt!

— Nemcsak ebben az irányban, de a zsidó szellemi továbbképzés irányában sem. A zsidó ifjú egyre-másra kapja zsidóvolta miatt a pofonokat jobbról is, balról is. Az a zsidó ifjú, aki orvosnak, mérnöknek, tanárnak, vagy egyéb szakképzetségű diplomásnak készült és nem volt sem ideje, sem alkalma bővebb zsidó műveltségre szert tenni, honnan vegye azt a szellemi, tudományos és erkölcsi felkészültséget és azt a társadalmi háttérrel, amely az attackok ellen megvédené és amely biztossá tehetné a zsidó talajon való megállását, zsidónak való megmaradását, ha ezzel a felkészültséggel és támással nem látják el azokat, akiknek ez kötelességük volna. Ha tetszik és jól esik a méltó-

ság, tessék tudomásul venni, hogy *noblesse oblige*: S ha valahol kötelez, az ifjúsággal szemben elsősorban! Ne *Mikiszt*, hanem *ezt* tessék megcsinálni. Mert — az ifjúságot így is meg lehet hódítani!

— Hát lehet, hogy van valami igazság abban, amit mond. De nem lehet mindezt nyugodtan is elmondani?

— Nézze, igazgató úr, ha idegesen mondom el, akkor sem hallgatnak meg, hát még, ha nyugodtan mondanám el!

A beszélgetésből egy kissé feszült atmoszféra támadt. Mindegyikünk érezte, hogy az igazság villamos ereje rázza meg valónkat. Szótlanul váltunk el egymástól.

Spectator

ZSIDÓ VILÁGKRÓNKA

Roosevelt elnök és az oroszországi zsidók vallásszabadsága

Mostanában nyílt meg New-Yorkban az Amerikai Zsidó Bizottság évi közgyűlése, amelyen a bizottság elnöke, dr. Ciprus Adler jelentést tett a zsidóság helyzetéről a világ különböző országaiban. Különösen érdekes volt beszámolója arról a munkásságról, melyet a bizottság Szovjetországban folytat a zsidó vallásgyakorlat és a cionista szervezkedés szabadságának biztosítása érdekében. Azt is közölte dr. Adler, hogy Roosevelt elnök személyesen érdeklődik eziránt a kérdés iránt és levelezést folytat róla Litvinov külügyi népbiztossal.

Ez az utóbbi adat rendkívül jellemző Roosevelt elnök demokratikus és humánus felfogására, azonban nem hihető, hogy az American Jewish Committee, vagy akár Roosevelt elnök fáradozásának Oroszországban bárminő sikere lehetne. Az orosz bolsevista kormányzat álláspontja vallási kérdésekben, vagy akár a zsidó Palesztina-törekvések tekintetében is amnyira egyértelmű és határozott, hogy e tekintetben nem lehet lényeges engedményekre számítani.

Belső béke Palesztinában

Hírt adtunk annak idején arról a meg-egyezsérről, mely az általános cionista szövetség és a revizionisztikus cionizmus palesztinai képviselői között létrejött s melynek célja az volt, hogy a különböző cionista-zsidó pártárnyalatok közötti politikai harcot megszüntesse. Azóta a békekötéssel kapcsolatban számos nyilatkozat jelent meg, amelyekből az a benyomás adódik, hogy mégsem sikerült az összes ellentéteket teljes mértékben áthidalni. (Mint ismeretes, főleg a Histadruth szakszervezetek és a revizionista munkásszervezet közti ellentétekről volt szó. Legújabbban Ben Gurion, aki az általános cionista szövetség nevében aláírta volt a meg-egyezsést, maga nyilatkozott oly értelemben, hogy az egyezés még nem teljes s csak reményt nyújt a vitás kérdések békés rendezésére. Az általános

cionista szövetség pedig igen határozott hangú nyilatkozatot adott ki, melyben közli, hogy nem fogja túrni Herzl művének, a cionista szövetségnek szétrobbantását. Másfelől a revizionizmus sem mutatkozik hajlandónak külön akcióinak beszüntetésére. Így a belső politikai béke a palesztinai zsidóság soraiban mégsem látszik egészen biztosítottnak.

Az antiszemizmus „történelmi” magyarázata.

Az esseni Nationalzeitung, mely tudvalevőleg Göring porosz miniszterelnök-höz áll közel, igen élesen foglal állást Reinhardtnak azzal a tervével kapcsolatban, hogy előadja Franz Werfelnek, a neves német-zsidó költőnek „Az ígérlet útja” című ünnepijátékát, mely a zsidóságnak szenvedéssel teljes sorsát példázza. „Ismeretes” — jegyzi meg a Nationalzeitung ehhez a tervhez — „hogy soha nem történt zsidóüldözés, melynek oka ne a zsidóknak valamely egészen aljas gaztette lett volna. Önhibájukon kívül a zsidóknak soha egy hajuk szála sem görbült meg... A szaktudósok egyetértenek abban, hogy a zsidók történetén vörös fonálként húzódik végig a gazdanepek ellen elkövetett legsúlyosabb bűnök hosszú sora, a középkor és a későbbi korok bíróságilag igazolt rituális gyilkosságaitól kezdve addig a nagyszabású valóban ördöginek nevezhető politikai kűtmérgezés és rothasztásig, melyet a világ zsidósága egyre újból buzgó gya-korol.”

PÉNTEK ESTÉK

Imákba foglalt érzések és gondolatok

Irta:

Dr. ADLER VILMOS hatvani főrabbi

Ára: 5 pengő

Kapható a szerzőnél Hatvanban

Uj jelszavak a budai fronton

Irta: Dr. Berényi Sándor

a budai izr. hitk. választmányának és képviselőtest. tagja.

Körülbelül 14 esztendeje annak, hogy a budai zsidóság körében először merült fel a pesti nagyhitközséggel való fúzió gondolata. Ennek az eszmének akkoriban magam is híve voltam, mert Buda akkoriban a veszített világháború és kommunizmus után nemcsak anyagilag állt gyöngén, hanem ezenfelül más tekintetben is igen siralmasak voltak itt, a főváros jobbpartján a közéleti állapotok a felekezeti nagy érdekei szempontjából. A tervnek azonban Pest részéről nem támadt visszhangja és a pesti nagyhitközség szempontjából az egyesülés nem is látszott kívánatosnak, annál kevésbé szükségesnek, mert ugyanabban az időben vetődött fel éppen a pesti oldalon a túlméretezett hitközség decentralizálásának, a körzetek létesítésének ideája, melynek nyilvánosan egyik felekezeti lapunkban ugyancsak csekélységgem adott legelőször kifejezést.

Mozgalomnak nem is nevezhető, igen szűk keretek között maradt próbálkozás után úgy alakult Budán a helyzet, hogy sikerült a mindinkább gyarapodó hitközség tagjainak olyan kiváló személyt megnyerni vezérül, mint az örök és dicsőséges emlékeztető *Baracs* Károly volt, aki maga mellé véve egy méltán elitnek nevezhető gárdát, a szó legnemesebb értelmében vett renszánszát teremtette meg a budai zsidóságnak. Új és más szellem vált uralkodóvá a budai hitközségben és a szellemi élet sok-sok kiválósága, aki Baracs Károly ideje előtt elégedetlenül, vagy közbömbösen szemlélte a dolgok menetét, erősen bekapcsolódott a hitközségi életbe, mely ettől fogva a Duna balpartjáról történt tömeges átköltözések folytán is napról-napra gyarapodott tekintélyben és anyagiakban is és hamarosan minden tekintetben az ország második vezető hitközségévé emelkedett.

Nem is volt szó többé Budán a pestiakkal való egyesülésről, de itt mindjárt hozzátéhetjük, hogy a mostani mozgalom, jöllehet látszólag a budai képviselőtestület több igen érdemes tagja propagálja ezt az eszmét, nem budai agyakban született meg, hanem annak szelái kimutathatóan a pesti Síp-utcába vezettek.

Ez pragmatikusan ki is mutatható. Amikor a kongresszus újból való ösz-

szehívásának gondolata és főképpen az elavult kongresszusi szabályzat helyébe újabb és a kornak megfelelő létrehozatala legelőször szóba került, dr. Gábor Gyula, a pesti hitközség azóta nyugalomba vonult főtitkára, — ha nem tévedek: 1929-ben — készített új kongresszusi szabályzatot, mely hivatva lett volna a kongresszusi hitközségek békés együttműködését biztosítani és fokozni, de amikor a pesti izr. hitközség jelenlegi illusztris elnöke vette át a vezetést, a dr. Gábor-féle javaslat egyszerűen sutba került és jöllehet az új szabályzat javaslatának kidolgozása voltaképpen országos érdek, hamarosan elkészült egy új tervezet, mely kizárólag a pesti hitközség céljait és érdekeit tartotta szem előtt és amelynek legkényesebb pontja: az adótátra vonatkozó — egyenesen Buda léte és fejlődése ellen irányult. Amikor ez ellen a budai hitközség vezetősége tiltakozni és tiltakozását hangoztatni merete, különféle új ötletek kerültek szőnyegre, melyek központjában azonban állandóan az volt, hogy a létesítendő szabályzat minél radikálisabban orvosolja a pesti hitközségnek azt a panaszát, hogy a Budán lakó, de jövedelmüket a pesti oldalon kereső hitfelek kultuszadója valamilyen formában megosztassék, ami a régebbi kongresszusi szabályzat és hét évtizedes gyakorlat által megszentelt elvvel merőben ellenkezőnek. A tárgyalások folyamán ismételten hangoztatták a pestiek, hogy őket és az általuk fenntartott országos intézményeket súlyosan érinti a Budára szinte állandóan megnyilvánuló átszivárgás. Ez volt a mostani ádáz harcoknak kiindulópontja, noha Buda részéről az első pillanattól kezdve megvolt nemcsak a készség a békés megoldásra, hanem az áldozatkészség is, a kölcsönösség alapján. Buda beigazolhatóan elment etekintetben a legszélsőbb határig, de a hatalmas pesti hitközség mohósága és diktatórikus természete a tárgyalások hosszú folyamata alatt annál nagyobb és erősebb lett, minél előzőkenyebnek mutatkozott Buda abban a törekvésében, hogy ez a kérdés a testvériesség és igazságosság követelményeinek megfelelően és Buda léteérékének szem előtt tartásával oldassék meg.

Hogy Pest akarata százszázalékgig ér-

vényesüljön, a dolgok ezen stádiumában dobta bele néhány tagja a budai képviselőtestületnek a vitába a fúzió gondolatát azzal a nem is titkolt megokolással, hogy Pest, melynek vezére egyúttal az Országos Izraelita Iroda elnöke is, akaratát keresztül fogja vinni a kongresszuson, ez esetben pedig Buda anyagi ereje annyira meg fog bűnlni, hogy képtelen lesz a reá váró feladatoknak eleget tenni. Jobb lesz tehát a fuzionálás, melytől egyesek azt a sok jót (templomokat, iskolákat, stb.) remélik Buda javára, amit pedig köztudomás szerint Pest önmagának sem képes nyújtani. Az igazság különben az, hogy Pest hivatalosan még semmifele ajánlatot vagy ígéretet Budának nem tett és egyelőre csak abban mutatkozik meg áldozatkészsége, hogy a rossz nyelvek szerint a Síp-utcai székházból finanszírozzák az unifikációs párt hadjáratának költségeit.

A budai hitközség képviselőtestülete ismételten imponáns módon juttatta kifejezésre azt az álláspontját, hogy ragaszkodik Buda autonómiájához, önálló étellel akarja a maga tégláit behelyezni a magyar zsidóság fölvirágoztatását szolgáló épületbe és nem hajlandó Pestnek körzetévé átváltozni.

Most azután új jelszóval igyekszik nyilván ugyanaz a forrás a budaiaik gerincét meghajlítani. Ahelyett, hogy a kettős adóztatások, illetve az adók igazságos megosztásának kérdését igyekeznének mindkét felet kielégítő megoldás felé vezetni, egy látszat-autonómia hangoztatása mellett a két hitközség gazdasági egyesítésének vagy legalább is gazdasági együttműködésének tervével állanak elő és anélkül, hogy ennek az új tervnek mibenlétét, részleteit és nyilvánvaló komplikációit és súrlódási felületeit becsületesen föltárnák, azzal sikerült számos képviselőtestületi tagját Budának egy ilyen irányban vezető tárgyalás eszméje részére megnyerni, hogy ez lesz az ellenszere, a fuzionak, anyagi megnyomorításunk lehetőségének és ezen gazdasági együtt-

3 1/4 yardos szebbnél-szebb

EREDETI ANGOL

öltönykelme-darabok

már elvámolva 19 pengő méterre.

Angol gyári bélyegző minden darabon!

FENYVES

Kálvin tér 7.

Mintákat készséggel küldünk.

működés megbeszélése céljából kívánják egy bizottság kiküldését.

Itt ismét rá kell mutatnom arra, hogy az ajánlat formailag nem Pestről jön és ennek a taktikának nyilván az a célja, hogy úgy tüntessék fel, mintha a budai hitközség tagjai óhajtanák és tartanak szükségesnek a gazdasági együttműködést, holott eltekintve attól, hogy első tekintetre is kilátszik a burkolt fúzió lólába, talán mégis az volna a természetesebb, hogy a pesti nagyhitközség álljon elő konkrét és teljesen kidolgozott tervvel és juttassa kifejezésre azt a kívánságát, hogy velünk valami másról szeretne tárgyalni, mint a — gombócról, mely ezideig mindig és kizárólag előtérben állott.

Azt is célozzák nyilvánvalóan a gazdasági együttműködésért epedő ci-devant unifikációs budai hittestvérek, hogy a budai hitközség közgyűlése új delegátusokat küldjön ki a pesti hitközséggel való tárgyalásra, még pedig nyilván abból a taktikából indulva ki, hogy azok az urak, akik Buda részéről eddig a tárgyalásokat vezették és a részletkérdések minden csínját-bínját alaposan ismerik, félreállíttassanak és lehetőleg gyöngébb kezek szálljanak szembe az egyoldalú pesti érdekeket szolgáló törekvésekkel.

Megvagyunk győződve arról mi mindazok, akik Buda autonómiáját féltékenyen őrizzük, hogy a budai hitközség képviselőtestülete, ha arra kerül a sor, hogy ebben a kérdésben a maga akaratát megnyilvánítsa: — a gazdasági együttműködés üres jelszavának nem fog tartalmat adni és erre a célra nem fog bizottságot kiküldeni. Szinte megdöbbenő, hogyan lehet egy ilyen üres frázisnak mondható tervvel előállni, a keretet betölteni hivatott tartalom és minden közelebbi, még csak vázlatos megjelölése nélkül is. A gomb tehát megvolna már, most tehát küldjünk ki egy öttagú bizottságot, hogy ez tárgyaljon a pestiek hasonló módon kiküldendő öttagú bizottságával arról, hogyan lehetne ehhez a gombhoz jó kabátot hozzávarrni.

Mi szívesen tárgyalunk pesti hittestvéreinkkel továbbra is a felmerült vitás kérdés felől, melyet kölcsönös engedékenységgel minél előbb dülöre kell juttatni, nem pedig majorizálás vagy oktrojálás útján, ami beláthatatlan következményeket vonna maga után az egész magyar zsidóság jövőjének alakulása szempontjából. Ennek a fonalat kell felvenni a pesti nagyhitközségnek, melynek éleseszű, de eddigi sikerei által elbizakodottá tett elnöke akkor vívna

ki legszebb győzelmét, ha önmagát győzőn le és lemondva a „sic volo, sic jubeo” veszélyes és a zsidó mentalitással ellenkező jelszaváról, felismerné és támogatná azt a nagy és országos zsidó érdeket, mely Buda ugyanazon szent

cél szolgálatában való önálló működését nemcsak lehetségessé teszi, hanem azt még is erősíti. Mert nem egyéb üres frázisnál az a beállítás, hogy két előkelő hitközség csak úgy tud összefogni, ha egységgé tömörül...

Uj antiszemitizmus felé ?

Elvitathatatlanul érezhető az antiszemitizmus erők új gyülekezése nálunk: Serényen folyik a Németországban győzelemre jutott elgondolások áthangolása itthoni viszonyainkra. Kitérni ezekből az akarózkodásokból valami enyhe sajnálkozást is: ha ezt akkoriban tudtuk volna! S mindenesetre megpróbálnak, idegen áramlatok hatása alatt, időszerűvé tenni ismét olyasmit, ami belső okoknál fogva bizonyult nálunk hatástalannak és időszerűtlennek.

*

Az aktív antiszemitizmus egyik vezető publicistája ezt írta a minap: „Az új világ nagy küzdelme az emberiséget két részre osztotta: a kapitalizmus, a nagyvárosi elemek és a proletáriátus táborára, a másik oldalon pedig a középosztály, a befolyása alatt álló kispolgári elemek és a parasztság táborára és a zsidóság minden esetben az előbbi párton foglalt állást. Miután a zsidóság az egész világon mindenütt a középosztálynak és a polgári rétegeknek csinált szociális konkurenciát, az uralomra jutott középosztály mindenütt elodázhatatlanul kitermeli magából az antiszemitizmust, hogy a zsidóság érvényesülését a közélet, a politikai és gazdasági élet hadszínterén visszazorítsa. Ezek a mondatok egész szellemi és logikai tartalmukkal éles világot vetnek az új antiszemitizmus gondolkodásmódjára. Vegyük szemügyre őket kissé közelebbről.

Az antiszemita publicista szerint az új világ érdekharcában a kapitalizmus és proletáriátus áll (nyilván szövetséges társak gyanánt) az egyik oldalon, míg velük szemben a másik oldalon a középosztály, a kispolgárság és a parasztság vívja — ugyancsak szövetségben — a maga élet-halálharcát. A zsidóság az előbbi frontban helyezkedett el, s ebből következik a cikkíró szerint, hogy az uralomrajutó középosztály „kitermeli magából” az antiszemitizmust; hisz a zsidók mindenütt a kispolgárságnak, a középosztálynak csinálnak konkurenciát. Sajátságos érvelés! Igazán, jobb volna, ha nem keresnének az antiszemitizmus számára fellegetően hangzó szociológiai ürügyeket; hisz az ilyen elméletgyártás minden csak félig-meddig logikusan gondolkodó ember sze-

mében önmagát járhatja le. Nem elég, hogy a zsidóság kapitalista és proletár egy személyben; hozzá még kispolgári és középosztálybeli is, s éppen ez utóbbi elhelyezkedése okozza, hogy ellene támad az „uralomrajutó” középosztály, mert „konkurrenst” érez benne. A konkurrencia motívuma persze valóban érezhető, de logikus értelmezése éppen az, hogy az uralomrajutó antiszemita réteg a zsidóságot is középosztálybeli rétegnek érzi; csak ideológiai szempontból konstruálja meg ehhez az elemi észrevételhez a zsidóságnak „kapitalista-marxista” arculatát, mely egyébként az egész „új antiszemitizmus” legképtelenebb badarsága.

Lássuk azonban a társadalmi helyzetet a maga valóságában. Azokban az országokban, ahol valóban a középosztály és a kispolgárság uralodik, így Franciaországban és Angliában, nincs antiszemitizmus; ott tehát e rétegek nem „termelték ki” magukból multhatatlanul az antiszemita tendenciákat. Ami pedig a kapitalizmus és proletáriátust illeti, ezek mindenütt ellentétes táborokban állnak egymással szemben, s mondani sem kell, hogy mindegyik táborban vannak keresztények és zsidók egyaránt. Nem a középosztály az, mely a maga érdekének érzi az antiszemitizmust, hanem csak a középeurópai középosztálynak egy csoportja, mely úgy hiszi, hogy egzisztenciális alapjait a mai súlyos időkben kiszélesítheti azáltal, ha a zsidó kispolgárt, intellektuelt, stb. leszorítja a maga alapjáról. Naiv elképzelés, mert a megsemmisített egzisztencia nem adhat másnak kenyeret. De a gyűlöletnek szüksége van a maga igazolására is: ezért tünteti fel a konkurencsnek érzett zsidó úgy mint a kapitalizmus és egyúttal a proletáriátus exponensét, hogy ezáltal gyűlöletessé tegye mindama csoportok előtt, melyeknek érdekei akár az egyikkel, akár a másikkal ellentétesek. Így válik világossá az antiszemita fejtegetések körmönfont logikája.

Ha lájós lábaid gyógyítani akarja és elegáns cipőben akar járni, akkor cipőt nézz meg a **NAGY S. modern ortopéd cipésznel** készíttesse: **Muzeum-körút 11** Gr. Károlyin, old. Thivó SE-1-66

A XIII. hitcikk az arisztotelészi filozófia megvilágításban

Irta: dr. Goitein Zsolt

A középkor a zsidó vallást, az újkor a zsidó kultúrát támadja. A modern antiszemitizmus fronteltelést végzett. Nem a zsidó hit ellen indít pergőtűzet, hanem a faji kultúra ellen. Még pedig két tábor küldi egyszerre két oldalról mérgezett nyilait. Az egyik rohamot vezet a zsidó kultúra ellen, mert az izolált, nem talál kapcsolatot általános, emberi törekvésekkel, hanem elszakadt a világkultúrától. A másik viszont éppen ellenkezőleg azt sérelmezi, hogy a zsidó kultúra nem eredeti, kopiroz idegen kultúrákat, átvesz, de nem alkot. A zsidó tehát ezek szerint izolált, eredeti, de egyben utánozó és másol.

A két vád, így egymás mellé állítva nem szorul külön cáfolatra. Logikai képzetelenségük, belső ellentmondásuk annyira nyilvánvaló, hogy önmagukban összeomlanak. Mégis ezen a helyen hadd mutassuk ki, hogy a zsidó kultúra nem izolált, hanem szoros kapcsolatban van minden nagy emberi alkotással. Átvesz kultúrártékét, de megfelelően átdolgozza azt. Szellemiségének szerves alkotó részévé alakítja. Amit magába vesz, az a zsidó géniuszt retortáiban egy vegyi analízis szintézis folyamatán megy keresztül és utána, mint eredeti zsidó érték, mint teljesen új alkotás folyik vissza az emberi kultúra értékgyűjtő medencéjébe.

A zsidó géniusznak kétségkívül vannak tekintélyes számban eredeti, önálló alkotásai, de hogy kívülről kapott értéket milyen asszimiláló munkával tud zsidó értékévé formálni, arra szolgáljon ízelítőül egy példa a sok közül:

Az imakönyvből ismejtük a XIII. hitcikket, amely Maimuni Mózesről származik. A hívő zsidó hitvallomásai ezek. Hirdetik Isten létét, egységét, oszthatatlanságát, testnélküliségét, a világ teremtetét voltát, a tóra isteni eredetét, a halottak feltámadását és így tovább. Vizsgáljuk meg ezeket a hittételeket az arisztotelészi filozófia fényénél, hogy miképpen válik a legnagyobb görög filozófus módszere a legnagyobb zsidó filozófus rendszerében eredeti zsidó gondolatá.

Vallási irodalmunk Maimuni előtt nem ismer hitvallomásokat. A zsidó vallás a tett vallása. A Szentírás mindenekelőtt azt mondja: ezt tedd, ezt ne tedd! De sehol sem mondja: ezt higgyed! azt meg ne higgyed! A vallásos zsidó a biblia minden szavát isteni kinyilatkoztatásnak tekinti anélkül, hogy azt külön hangsúlyozná. Annál feltűnőbb, hogy Maimonidész a legnagyobb zsidó gondolkodó szükségét érzi egy zsidó credo megfogalmazásának.

Maimuni gondolatai azonban mélyebbre szántanak. Nem csúcsosodnak ki csupán hittételek felállításában. Többet akar ennél, még mást is, Arisztotelész módszerét alkalmazza, még pedig hozzá igen szerencsésen, a zsidó vallás rendszerére.

Mi volt Arisztotelész módszere?

Arisztotelész abból a feltevésekből indult ki, hogy minden dolognak valamilyen előfeltétele van, amely nélkül nem létezhetik. Ennek az előfeltételnek aztán újabb előfeltétele van és így tovább. Akármelyik pontján ragadjuk meg a valóságot, annak mindig lesznek előfeltételei. Így például a rózsának is van több előfeltétele. Ezek között szerepel elsősorban az a tény, hogy növények vannak. Mert, ha növények nem lennének, akkor a róza, amely maga is növény, szintén nem volna. A növény előfeltétele pedig a szerves test. Ha nincsenek szerves testek, növények sem létezhetnek. A szerves test előfeltétele a test és a testnek az, hogy valami létezik. Ha tehát a rózsából kiindulunk, akkor visszafelé következtetve az előfeltételek egész során végig mehetünk. Ez a sor a következőképpen alakul: róza, szerves test, test, valami. Tovább nem mehetünk. A valaminek nincs előfeltétele. Arisztotelész észrevette, hogy az előfeltételek sorozata mindig véges, vagy tudományosan kifejezve: nincsen végtelen regresszus. A valóság bármelyik pontjából indulunk el, az előfeltételek sorozata véges számú tagból áll. Mindig eljutunk bizonyos végső előfeltételekhez, amelyeknek nincsenek további előfeltételei. Ezeket a végső elveket nem lehet behoznítani, de ez fölösleges is. Igazságuk önmagukban nyilvánvaló, nem szorul idegen bizonyítékokra de velük minden behoznítatható és belőlük minden levezethető.

Arisztotelész rájött arra, hogy minden tudomány néhány véges számú előfeltétele, alapelve, úgynevezett axiómán épül fel, amelyek az előfeltételek sorozatainak végső tagjai és mint ilyenek nem bizonyíthatók, de minden bizonyítás kiindulási pontját képezik. Alappillérek, amelyekre az egyes tudományok rendszerei épülnek. Ilyen sarkigazságok például a geometriában Euklidész axiómái, vagy az azonosság elve a logikában és így tovább.

Maimuni Mózes tehát Arisztotelész álláspontjára helyezkedik, amikor felteszi, hogy a zsidó vallás tanításainak, elveinek, törvényeinek is meg vannak a maguk előfeltételei, és ezeknek sorozata is, szükségképpen elvezet bizonyos vé-

ges számú, végső előfeltetéshez, olyan legáltalánosabb elvekhez, amelyek nem szorulnak további indokolásra. Például induljunk el a szombatból. A szombatot meg kell szentelni, mert Isten parancsolta. Isten azért adhatta a parancsot, mert létezik. De Isten létének nincsen további előfeltétele. Annak elismerése végső és legáltalánosabb elv, amelyet mindenki, aki magát hívő zsidónak valja, feltétlenül elfogad.

Ilyen végső és legáltalánosabb elveket állít fel Maimuni a XIII. hitcikkben Arisztotelész mintájára, hogy azokból szigorúan tudományos módszerrel a valóság egész rendszere levezethető legyen, éppen úgy, mint például az euklidészi sarkigazságokból a geometria. Ezek a hitvallások egy nagyméretű vallásfilozófiai rendszernek alapkötetét jelentik, hogy arra a zsidó vallás hatalmas épülete ráépíthető legyen. Maimuni ezzel eredeti és szerencsés módon illetti zsidó talajba Arisztotelész gondolatát anélkül, hogy szolgálai módon utánozná, vagy a zsidó felfogásra bilincseket rakna.

Lovag Sándor Százhuos hegedű

Lovag Sándornak a kitűnő fiatal költőnek, akinek sok szép versében gyönyörködtek már a Zsidó Élet olvasói, szerkesztésében és az „Új Ut” kiadásában „Százhuos hegedű” címen antológiát jelent meg, mely a legfrissebb költő nemzedék termését köti friss színekben pompázó csokorba. Mi mindig teljes mellet állunk ki a fiatalok segítségében és most is nagy szeretettel köszöntjük ezt a munkát sok értékével és sok kezdetlegességével együtt. És mert senkinek indulását elgáncsolni nem akarjuk, a kezdetlegességekről hallgatunk is, hogy annál több melegséggel emeljük ki a ki-forrottságot, a felszillanó értéket vagy legalább ígéretet. Így Barátos Endrét, akinek keserű Íráját ismerősként köszöntjük a „Nyugat” hasábjairól. Így Bedő Miklóst, Bégányi Schwarc Lajost, Fiam Jucitot, Lódit Julát, Weisz Györgyöt, Lovag Sándort, aki dicséretreméltó, értékes munkát végzett az antológia összeállításával, már nem ígéret. Kiforrott, megkapó lírájú, intenzív közölkésszerű, tisztalátású költő akinek van mondanivalója és a mondanivalói számára forma és kifejezőkészsége. A „Fehér néregek tizenhat sorban egy sokezeréves nap imája”, mely sürtített, legyszerűsített szenvedését és bizakodását, megingathatatlan hűségét cölloja a kötet legszebb verse. Amint az ő versei a csokor legszebb, legeredetibb illatú virágai. Nekünk régi barátunk, munkatársunk és ezért reméljük, nem ért félre egy kötelezően önjelölt, de elengedhetetlenül fontos figyelmeztetést: ha valaki gondolatait képes versmétrétekből esetleg rimelő formába öntve elmondani, még nem költő. A versírás még nem költészet. És éppen az igazi költők érdekében kell ezerszeresen vigyázni az antológia szerzőinek, hogy kegyetlen szigorral utasítson vissza minden nem hivatott próbálkozást. Ne legyen a mérték erőszakoltan túlhajtott, de legyen mérték.

Spinoza háromszáz éve

Írta: Dr. Grózingér M. József

Hegel szerint az igazi filozófia csak Spinózánál található és Spinoza nélkül nincsen filozófia. Vagy spinóizmus vagy semmiféle filozófia, ez volt Hegel jel-szava. Lichtenberg pedig arra a konkluzióra jutott, hogy ha a világ sok számtalan évig fennáll, akkor az univerzál-vallás tisztult spinóizmus lesz... Spinoza tekintett bele először a mindenség arcába (facies totius universi). A filozófia minden kérdésére keresett és talált választ és filozófiája a filozófiai problematika egész komplexumát felölelte. Ebben a sokoldalúságban mutatja be Spinó-zát, egy a jubileumesztendő után megjelent Spinózakönyv (L. Spinóza-festschrift, herausgegeben von Siegfried Hessing. Zum 300. Geburtstag, Benedikt Spinozas. Heidelberg, 1933.), amelynek bő tartalmát röviden ismertetni óhajtuk.

J. Brucar „Spinóza és a lélek örök-kevalósága” c. tanulmányában azt fejtegeti, hogy Spinóza azért bizonyította a lélek örökkevalóságát, hogy az „Amor Dei intellectualis” tanítását ezzel verifikálhassa. Mert Isten intellektuális szemléletéhez csak akkor jutunk el, ha a lelket sub specie aeternitatis (örök lélek), tehát a gondolkodás (intellectus) és nem a kiterjedés kategóriájának szemüvegén át nézzük.

„Spinóza és a chassideus misszió” címen értekezik — Martin Buber cikke. Buber a chassidizmust Spinóza tanításának antitéziseként fogja fel. Spinóza elváltasítja Istent az embertől, Isten személytelensége, szerinte, kizárja azt, hogy az ember Őt megszólíthassa. Az ember monológizáló helyzetét Istennel szemben a chassidizmus istenközelsége kiküszöböli és azt tanítja, hogy az ember Istent úgy szólíthatja meg, mint bármilyen más személyiséget. A spinóizisztikus monológot a chassidikus dialógus váltja fel.

„Egy Spinózahódolat” c. cikkben Petrovici Spinó-zát, mint az egész világ filozófusát ünnepli. Mint Beethoven zenei harmóniában írt filozófiai költeményeket, úgy ábrázolja Spinóza rendszere az emberi gondolkodás hatalmas szimfóniáját. Vasile Gherasim Spinóza affectustanának jelentőségét tárgyalja. Azokat az okokat keresi, melyek Spinó-zát, az ósracionalistát az áracionális affectusok kutatására bírták, amelyeket objektíven, tehát „mint vonalakat, síkokat és testeket” kezel. Max Grünwald Spinó-zát, mint életfilozófust mutatja be, aki a „Suum esse conservare” tanításával az életet a lyegma-

gasabb jónak glorifikálja. „A szabad ember boldogsága” c. tanulmányában Siegfried Hessing azt a kérdést veti fel, hogy kit tart Spinóza boldognak és szabadnak? Boldog és szabad Spinóza szerint csak az lehet, aki egynek érzi magát a természettel (omnia animata) és aki szenvedélyeit és hajlamait és effektusait megfékezve, a természet szerint él. A bukaresti főrabbi J. Nimerower „Egy nemspinóizista spinózahódolata” c. tanulmányában Spinó-zát a nagy achérnak mondja és az etika korszakalkotó mesterének, az Isten iránti szeretet nagy gondolkodójának és a soha el nem ért szent ideálembernek hódol. Marc Marcianu Spinó-zában az intellektuális istenszeretet misztikáját és a modern kozmológia, biológia, energetizmus, szociológia és jogtudomány előfutárját látja. Ignác Mislicki Spinó-zát, mint a követendő mintaképet méltatja és filozófiáját modernizált szokratikus-sztoikus életbölcseletnek mondja. Lendületes szavakkal eseteli Romain Roland azt a hatást, amit Spinóza etikája rá tett és elmondja ifjúkori élményét, mikor Spinó-zához menekült. Spinó-zában Romain Roland realitást lát, aki filozófikus lelki nyugalommal és megelégedett boldogsággal örült az életnek (essendi fruitio).

Ellentétben a monisztikus spinóza-interpretációkkal Carl Siegel kimutatja, hogy Spinóza rendszerét nem tekinthetjük egy szigorú monisztikus világtérfogásnak, mert egész filozófiája, metafizikája, ismeretana, lélektana és etikája a dualizmus bélyegét hordják magukon. Nakum Sokolov szerint pl. Spinóza a régi zsidó-hellénisztikus bölcsesség iskolájának volt a kvintesszenciája. Simon Dubnov a kiközösített filozófusról ír és Carl Gebhart Spinó-zát gótikus zsidónak mondja (szemben a frank, vagy román zsidókkal. Karl Sas Spinoza bibliakritikájáról és istenfogalmáról értekezik és Spinó-zát a szellemi monoteizmus megalapítójának mondja. A monoteizmus t. i. Isten testetlensége által különbözik a henoteizmustól. Jakob Klatzkin azokat az okokat kutatja, amelyek miatt Spinó-zát oly sokszor félreértették. Félreértették életét, személyét és egész rendszerét. Ezen félreértések oka születésében illetőleg zsidóságában keresendők, amit még nem kutattak ki eléggé. Filozófiai rendszerének félreértése a more-geometrico metodusában található, valamint nyelvi ügyetlenségében. Klatzkin ugyanis azt a nézetet valja, hogy Spinoza

eredetileg héberül írta Ethikáját és a héber eredetiből fordította latinra és azt állítja Klatzkin, hogy az Ethika jó héber fordítása eredetibb volna, mint a latin szöveg. A félreértések igazi forrása onnan származik, hogy nem különböztették meg kellően az Amsterdami Baruch Spinozát a Rynsburgi és Haagi Benedictus Spinozától. Josef Klausner „Spinoza tanításának zsidó karakterét” kutatja és kimutatja, hogy Spinoza alkotása a zsidóságból származik. Mert nemcsak a „Theológiai-politikai Iraktatus” c. könyve, hanem majdnem minden könyve zsidó tárgyról szól és összes művébe bedolgozza a Bibliát, a Talmudot és az egész akkori zsidó irodalmat. Ezért nem lehet Spinozának atheizmust, materializmust, mechanizmust, determinizmust, utilitarizmust, machivellizmust, stb. a szemére vetni: zsidó beállítottsága folytán éppen az ellenkezőjét tanítja: theizmust, idealizmust, finalizmust, indeterminizmust, stb. Intellektuális istenszeretete a biblia „szerez Istent egész lelkeiddel...” mondatában gyökerezik és „Deus sive natura” tanítása egyenlő a zsidó „vagyok, aki vagyok” Istentermészet fogalmával. További zsidó vonatkozása abban áll, hogy mint a középkori zsidó filozófusok a filozófia minden ágát felölelték, csak az esztétikát nem, úgy Spinóza sem vonta be az esztétikát filozófiai rendszerébe. Optimizmusa, valamint az aszkézis ellen irt érvei is zsidó eredetűek.

Az a sokfényű prizma, amelyen keresztül Spinóza szellemének káprázatos ragyogását a Festschriftben szemlélhetjük, méltó emlékezete a Rynsburgi üveg-lencse-csiszolónak.

Zsidók a Saar vidéken

Január 13.-án dönt a Saar-vidék népe, hogy visszakivánczol-e német hazájához, vagy a mostani népszövetségi kormányzást akarja-e? A népszavazás eredménye ötezer saar-vidéki és ezer odamenekült német zsidó sorsát is eldönti. Ha Németországhoz csatolják ezt a területet, így tizenkét hónap múlva a zsidók a németországi jogtalanságba süllyednek.

A németek javára való döntés esetén a zsidóság számára, amelynek a gazdasági helyzete különben sem rózsás, csak a menekülés marad meg. Erre azonban pénze alig akad valakinek, mert akinek van is vagyona fekvőségekben, képtelen azt értékesíteni. Zsidótól senki nem vásárol, mert abban bizakodnak, hogy úgy is ingyen jutnak majd hozzá értékeikhez.

Buda megvédi önállóságát

Nem megy bele sem a fúzióba, sem a gazdasági együttműködésbe — Élénk szervezkedési mozgalom mindkét oldalon — Jövő héten megalakul a Budai Autonómiát Védő Párt — Kedden rendkívüli közgyűlésen választ Buda új alelnököt és elöljárókat

A lemondott budai hitközségi alelnöknek a gazdasági együttműködésre vonatkozó terve élénk hullámokat vetett a pesti és budai hitközségekben. Azaz hogy a pesti zsidóság fástult közönnyel, bizonyos nemtörődőséggel nézi a fúzió körül hónapok óta folyó tusakodást; itt a hitközség vezetősége irányítja a harcot az Országos Iroda és az Egyesülési Párt közreműködésével, — maga az ósválasztó közönség és a képviselőtestület nem avatkozik a dologba. Annál intenzívebb érdeklődés nyilvánul meg a kérdésben Budán, melynek zsidósága, mint a felriasztott méhraj, úgy nyüzsgő, izgul, agítal, persvadáal, lelkesedik vagy lázad, aszerint, amerre meggyőződése, vagy személyi rokonszenve húzza.

Megállapítható, hogy a gazdasági együttműködéssel hígított fúziók mozgékonyabbak, viszont a fúzióellenesek elszántabbak. A fúziós párt természetesen szolidaritást vállalt a gazdasági együttműködés propagálóival, a gazdasági együttműködés megvalósulása esérére bevonja vitorláit; ami annál könnyebb, mert ugyanazok hirdetik most a gazdasági együttműködést, akik eddig a fúzió csalhatatlansága mellett fogadkoztak, másrészt pedig, mert a gazdasági együttműködés előbb-utóbb úgyis a fúzió kikötőjébe vezet. Viszont a budaiak túlnyomó nagy többsége, amely egy esztendeig rendíthetetlenül állta a fúziós rohamot, első pillanatban érthetetlenül állott a váratlan pálfordulás előtt. Hamarosan nem tudta, mit jelent a fúziós vihar hírtelen lecsendesülése. A jóhiszeműek úgy vélték, hogy talán a fúziósok jobb belátásra jutottak és marad minden a régiiben (már t. i. ahogy a fúziós mozgalom előtt volt!)

Személyes érzelmek is szerephez jutottak, amidőn a gazdasági együttműködés látható kezdeményezője megkezdte Budán a „felvilágosító munkát”. Sorra vette munkába és kapacitálta az autonómia táborában levő személyes barátait, hogy írják alá a gazdasági együttműködés megvalósítása érdekében rendkívüli közgyűlést összehívó ívét, mert „hiszen itt tulajdonképpen nincs szó vég-

leges állásfoglalásról, csak arról, hogy bizottságot küldjenek ki a felvetett koncepció megvizsgálására. Akadtak, akik befementek a játékba, aláírták az ívet, de amint autonómiás barátaiktól értesültek arról, hogy megismétlődött a báánybörbe bujt farkas meséje, sietve visszavonták és az e tárgyban összehívandó újabb közgyűlésen az „együttműködők” már nem számíthatnak az ő szavazataikra. Ahol a baráti kérés nem használt, ott erősebb „befolyásolás” is érvényesült, de a titkos szavazás ezeket is meg fogja védeni.

A fúziósok újabb mozgolódása erélyesebb akcióra készítette a budai hitközségi autonómia mellett kitarító képviselőtestületi tagokat is. Napok óta folyt megbeszélések eredményeképpen szerdán, január 9-én szervező bizottságot választottak Gesztes Ferenc elnöklésével és a jövő héten formailag is megalakul a Budai Autonómiát Védő Párt, amely előreláthatóan a budai képviselőtestület négyötödét és az ósválasztó közönségnek, még ennél is nagyobb százalékát fogja egyesíteni. Ezek után a fúzió és a gazdasági együttműködés terve Budán végleg elintézettnek tekinthető.

Egyébként a budai hitközségi képviselőtestületet január 15-én, kedden délutánra rendkívüli közgyűlésre hívta az elöljáróság, hogy a mult közgyűlésen lemondott alelnök és elöljárók helyeit betöltse. Alelnökké előreláthatóan Katona Gyula igazgatós, szertartásügyi elöljárót, néhai Baracs Károlynak egyik legmeghittebb intimusát választják meg. Ez a választás, nemcsak az elöljáróság tekintélyét fogja megnövelni, hanem a jótékonyasága és puritán jelleme révén közbecsült új alelnöknek elégtételül fog szolgálni a legutóbbi közszékerületi választáson érdekelt oldalról szervezett kortesmanőverért. Gerő Ödön, a kiváló író a mult közgyűlés eseményei után visszavonta a kultúrelöljárói állásáról történt lemondását és így a keddi közgyűlés csak négy megüresedett elöljárói széket tölt be. Értesüléseink szerint Fahn Filóp, Lőrincz Géza, Sebők Zsigmond és Vető Sándor személye felé fordul a közbiz-

lom és amennyiben vállalják a jelöltséget, megválasztatásuk egészen bizonyos. Ezzel a budai elöljáróság rekonstrukciója befejeződik és az új elöljáróság megerősöve gondoskodhatik a 800 éves budai autonómia védelméről minden külső és belső támadás ellen.

Ez is zsidókérdés

Megemlékeztünk róla nemrégiben, hogy miképpen került egymással kapcsolatba ez a két látszólag egymástól annyira távol eső dolog. A fővárosi közgyűlés antiszemita pártja vetette fel azt a szempontot, hogy a főváros érdekeit nem képviselheti zsidó a most alakítandó fürdőbizottságban, mert félő volna, hogy a prospektusi hirdetésekkel kihagynák a keresztény cégeket. Hogy mire alapította e sajtóságos aggodalmat az antiszemita párt vezére, azt máig sem tudjuk; a jelölések ügyében azonban érdekes fordúlatról számolhatunk be.

Mint ismeretes, a fővárosi egység párt jelöltje, Bánó Dezső volt egyike azoknak, akik elen felekezeti kifogást emelt az antiszemita párt. (Véletlenül a szocialisták is zsidót jelöltek.) Hírül adtuk, hogy a közszéki kormány párt vezére, Zsitvay Tibor az antiszemita tiltakozás után hozzájárult a szavazás elhalasztásához. Annakidején kifejeztük azt a reményünket, hogy ez nem jelenti azt, mintha a kormány párt vezére magáévá tette volna az antiszemita tételt. Most azután érdekes fordulat történt ebben az ügyben: a Nemzeti Egység fővárosi pártjának újabb értekezletén Zsitvay Tibor pártkérdéssé tette, hogy a párt tagjai Bánó Dezsőre szavazzanak.

Ez a nyílt és őszinte állásfoglalást megnyugvást kelthet minczokokban, akik a fővárosi politikában zsidóellenes eltolódástól tartottak. Az úgy természetesen csak egy bizonyos vonatkozásban érinti a zsidóságot: ha ugyanis Bánó Dezsőt, az elismerő szakembert, azért mellőzték volna annak a tisztégnek a betöltésénél, melynek ellátására teljes mértékben hivatva van, mert zsidó, úgy ebben joggal lehetett volna az illető párt részéről antiszemita tencenciát látni. Egyébként azonban nem tekinthető zsidó ügynek az, hogy Bánó Dezső fogja-e képviselni a fővárost a fürdőügyi zsidósággal. Ha megválasztják, úgy Bánó Dezső abban a testületben nem zsidó érdekeknek, hanem az egész magyar fürdőügynek és idegenforgalomnak, s a rábízott székesfővárosi érdekeknek fog szolgálatot tenni azzal a kivételes szakértelemmel és puritánssággal, mely egyéniségét jellemzi. S megbízatása, melyet az antiszemitizmus irigyltőle, neki nem dísz e érvényesülést, hanem újabb munkát és önzetlen szolgálatot jelentene.

H Y P E R O L ideális száj- és torok-öblögető

TAGADJAK, DE IGAZ,

hogy a magyar filmgyártás eddig nem igen tudott komoly sikert aratni. Minden a magyar művészetre büszke ember ökölbeszorított kézzel nézte, hogy amikor a magyarság adja a külföldnek az elsőrendű rendezőket, filmszövegírókat, zeneszerzőket, szereplőket, itthon nem tudnak egy épkézláb képet kihozni. Nagybárá azért nem volt sikerük a filmeknek, mert ugyanaz a rendező (történetesen zsidó vallású) csinálta és csak a maga családja és barátj köreinek tagjait szerepeltette. Annyi balsiker után egy ideig is működött, de elnyomott outsider rendező (szintén zsidó) csinált kisebb eszközökkel, de annál ötletgazdagabban egy filmet, a „Mese autót” és frenetikus sikert aratott vele. Hetek óta fut a film, hozzáért sikere egyetlen hazai készítménynek sem volt, jobb- és baloldaltól egyáltalán elismerték a kiválóságát. A nagy siker kellős közepén most megszólal a szélső jobboldal színház lapjának színházi kritikusa és utókritikában harsogó erővel megtámadja az egyetlen nagyszerű filmet, mert többségében zsidók szerepelnek benne. Az, hogy annyi pénz felkészültség, munka kárba veszett, hogy eddig nem lehetett helytálló filmet készíteni nem volt baj, most, hogy végre van egy nagyszerű film: már gleichschaltolást követelnek. Nem a siker fontos, hanem a felekezeti arány.

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy a zsidó szellem kivészében van. Egy előkelő funkcionáriusnál történt, hogy egy tisztelője, malackocsnyával kedveskedett neki. Bevitték az asztalra, de figyelmeztették, hogy tilos húsból készült a főzet. Az illusztris hitközségi elöljáró meazsólyált:

— Nem baj, csak a levéből kóstolok.

Igy természetesen nem vették a rituálé ellen, — gondolta.

TAGADJÁK, DE IGAZ,

hogy azok sem jutnak el az üdözöléshez, akik azután, hogy mindent, vagyont, rangot, pozíciót elértek, még az utolsó terhet is levették magukról és kikeresteltek. Akár milyen hatalmasok és gazdagok, mégse, vagy éppen annál kevésbé kerülnek be az annyira áhitott társaságokba. Vannak bizonyos alkalmak, amikor meghívják őket, mert kénytelenek vele, de igazi intim összejövetelekből távol tartják őket. Ezek az előkelő se ide, se oda nem tartozók, mégis élnek társadalmi élelet se mert a még zsidó hasonlóságukat lenézik, csak a magukfajtanckeresztényeket hívják meg. Egy ilyen összejövetelen, egy vacsorán történt, hogy

a házigazda, a szellemességéről ismert gyárigazgató körülnézett és önmagát marcangoló epésséggel mondotta:

— Ahogy itt körülnézek a vendégsergegen egy min'ere valók vagyunk. S hamár ennyire magunk között vagyunk, miért kellett úgy tennünk, mintha nem

közénk valók volnánk.

Ezuttal az elmés urnak nem volt sok sikere aperçuével. A vendégek mind a tányérjuk fölé hajoltak és hallgattak. Talán éppen a broché-t mormolták, amit gyermekkorukban vagy apák gyermekkorukban tanultak és mondtak.

Budai kultúrmunka

„Évkönyv a Budai Izraelita Hitközség Kulturális Szakosztálya ifjúsági csoportjának 1933-34. évi működéséről”: így nevezik el az Évkönyvnek kiváló szerkesztői: Beneschofszky Imre dr. és Vidor Pál dr. azt a magas nívójú, tartalmas füzetet melynek közleményei ragyogóan meggyőző dokumentumai a zsidó ifjúság kultúrértékének és törekvéseinek. Különösen Endre bevezetője után a csoport keretében elhangzott előadásokból a kis ízelítőt az Évkönyv és ez az ízelítő tényleg étvágyat gerjeszt az olvasóban az iránt, hogy a jövőben a budai fiatalság kultúrmunkájával közelebbről ismerkedjék meg. A helyes értékelés, a tökéletes felismerés intenzitásával állítja élénk Beneschofszky Imre dr. Edelstein Bertalan dr.-nak, az embernek, papnak, lelki vezetőnek megdicsőült alakját és a tanítvány lelkesedésével Vidor Pál dr. a nevelőt, útmutatót, az ifjúság áldozatos barátját.

„Nyugat és Kelet” című tanulmányában Thomas Mann munkáinak tükrében látjuk a mai kor szellemi válságát Beneschofszky Imre tanulmányában. Mann, a mai kor történetírója meghasonlik a saját korával és menekül előle. A Nyugatról—Keletre, a jelenből a múltba. A „Zauberberg” a „Mario und der Zauberer” az „Unordnung und frühes Leid” a „Buddenbrocks” a „Tod in Venedig” költője megírja Jákob és József történetét. A ratio lezáruló korszakának határán megtalálja az egyetlen utat, mely tovább viheti, a hit útját. A Jákob végén és a József néhány oldalán az istenismeret nagy magasságába jut el.

Beneschofszky Illus a német tudomány új útját ismerteti, az új utat, melynek legjellegzetesebb tünete a fajelmélet. Ugy látja, hogy az új német rend nem ellensége a tudománynak, a jelek igen kedvezőek és tiszta szívből kívánja a német nép boldogulását.

Lőrincz Rózsi Jakob Wassermannról szóló emlékezésede szintén alapos tanulmány eredménye. A „Renate Fusch., a „Fall Maurizius” az „Etsel Andergast” a „Caspar Hauser” és nem utolsó sorban a „Mein Weg als Deutscher und Jude” írójának munkáiban híven tükröződik vizsgálja a mai idők zaklatottsága, összevissza-

sága, nyugtalansága lelki felépítettsége olyan elevenen, ahogy azt csak egy ilyen nagy író képes megeleveníteni.

Vidor Pál dr. a zsidó cserkészlet eredményeiről, a cserkész mozgalom nagy jelentőségéről, nevelő hatásáról számol be. Kálmán Zuzsa pedig Edmond Fleg-ről, a legzsidóbb francia zsidóról értekezik. Steiner Lenke dr. Max Brod irodalmi jelentőségét méltatja, végül Vidor Pál dr. összefoglaló közleményéből ismerjük meg a maga teljes egészében a kulturális csoport egész évi eredményes munkáját.

A bolognai diákok

Kertész Gábor, a Fővárosi Operett-Színház kitűnő bonvivánja meséli:

— Olaszországi turnén voltam egy operett-társulattal, melynek több magyar tagja volt. Eljutottunk Bolognába is, melynek egyetlen sok magyar diák tanuló, túlnyomórésztben zsidók. Első előadásunk előtt a diákoknak küldöttégre kerestem fel öltözőmben és arra kértem, szerezzenek a részükre szabadjegyet az előadásra. Rég nem voltak színházban, most magyar színészek játszanak, a színházéhségükön kívül ezért is boldogok volnának, ha az előadáson jelen lehetnének. A helyzet jelen reménytelen volt, mert telt ház ígérkezett, de azért mégis kísérletet tettem az impreszáriónknál — persze si kertelemül. — Hogy fogom én ezeknek a boldog reményben égő fiúknak megmondani, hogy nem szerethetnek meg nekik a forrón áhitott élvezetet? — töprengtem, miatt öltözőm felé mentem. És amikor már a sz ajtó előtt álltam és hallottam nevetgélő beszélgetésüket, rájöttem, hogy — sehogyan sem tudom megmondani. Szépen megfordultam, lementem a pénztárba és rendez áron annyi jegyet váltottam számukra, ahányan voltak. Azután beléptem az öltözőbe és átadtam a „szabadjegyeket”. Nem bántam meg. Amikor a felvonások után hallottam harsogó magyar kiáltásukat, tele lett könnyel a szemem. A fiúknak persze sejtelmük sem volt, hogy pénzért váltott jegyeket kaptak. Most, ezekből a sorokból fogják megtudni.

ZSIDÓ FEJEK:

Dr. Orova Zsigmond

Amikor már tizedszer zavarnak bennünket, amikor másszer végighallgattam az özvegyasszony panaszát, aki fiát szeretné bejuttatni a szellemi szükségmunkához, a menyasszonyét, aki völégénye magyar állampolgársági folyamodványának támogatását kéri, a volt tanítónőt, aki napközi-otthonban szeretne dada lenni, csüggedten feladom a harcot, hogy Orova Zsigmond doktorral írodájában beszélgethessek. Őt, persze, nem idegesíti ez az invázió. Megszokta. Napjának túlnyomó részét hasonló ügyekkel tölti. Ő egész Óbuda kijárója, a szónak ilyen nemes értelmében.

— Bizony, ez nem megy más-kép — mondja, amikor ott ülünk a kis kávéház csendes zúgában, ahová a beszélgetés folytatására menekültünk. Akit úgy ismernek szűkebb patriájában, mint engem, annak meg is kell dolgoznia a népszerűségéért. Nem lehet a felületen mozogni. A közszereplés, a közbizalom, nemcsak azt jelenti, hogy az embert polgártársai bizonyos méltóságokkal ruházzák fel, hanem azt is, hogy bizonyos ügyeik elintézésére joggal kérik meg maguk fölé emelt polgártársukat és joggal követelik, hogy a számára juttatott befolyást az ő érdekében használja fel.

Amikor Orova Zsigmond doktor maga is megállapította magáról, hogy őt ismerik Óbudán, hogy népszerű ember, valóban nem volt szerénytelen. Ami őt körülveszi, több mint népszerűség. Több mint nimbusz. Több mint szeretet. Ő az az ember, akitől mindenki segítséget vár. Olyan pater familias-feje. Óbuda egyik családfeje. A családja pedig úgy tartozik hozzá Óbuda képeinek teljességéhez, mint a Flórián-tér, vagy az újlaki templom. Azt, hogy miért él Óbudán az Orova-család, azt a család tagjai maguk sem tudják. Orova Zsigmond dr. apja, Orova Jónás mindenesetre ott születet. Nagyapjára vonatkozólag annyit lehet megállapítani, hogy a most alakult zsidó-múzeumban őrzik Podhragy hitközségének átiratát, melyben arról értesíti az óbudai

hitközséget 1832-ben, hogy az ott született és jelenleg Óbudán lakó Orova Kálmán igen jó családból származik. Szóval száz évnél mindenesetre jóval régebbi időpontban telepedtek le az Orovák Óbudán. A Gattein-család, Orova dr. anyjának családja pedig több századév óta lakik itten.

— A hitközségi életben való szereplés — jegyzi meg a későbbi beszélgetés során Orova dr. — szintén tradíció nálunk. Ez a tradíció az oka, hogy én a hitközségi életben egyáltalában szerepet vállaltam. Legénykoromban egyáltalában nem voltak ilyenirányú ambícióim, de apám, aki évtizedeken át volt a hitközség és a Chevra előjárója, ragaszkodott hozzá, hogy én is szerepet vállaljak. Egész fiatal ember voltam, amikor első hitközségi pozíciómát elfoglaltam, ami akkor forradalom számba ment, mert ezeket a pozíciókat csupa 70 év körüli öregúr töltötte be. Ezzel kezdődött, azután már benne voltam és valóság-gal belesodródtam új és új köz-funkciókba. 24 éves koromban fővárosi iskolaszéki és választmányi tag voltam. 32 éves koromban törvényhatósági bizottsági póttag, majd bizottsági tag és vagyok azóta a forradalmi ciklust kivéve, amikor nem vállaltam mandátumot.

Ezen a ponton félbeszakítom az életrajzi adatok felsorolását. Megmondom Orova doktornak, hogy mindezt, — mármint a közszereplés mozzanatait — pontosan ismerem. Itt nem mondhat semmi újat. Tudom, hogy helyettes elnöke volt az autóbusz-üzemnek, igazgatósági tagja a Beszkártnak, tagja ma is az igazoló-választmányoknak és a szociálpolitikai bizottságnak, társelnöke az óbudai egységes pártnak, de mindez csak kerete lehet az arcképnek, amit róla rajzolni akarok, — nem tartalma. Szép, csillogó keret, de keret. A tartalom mélyebben van. Ott, ahol a rugók mozognak, melyek a cselekedeteket mozgatják. Kérem, mondja el, mit tett például az óbudai zsidó hitközségi elnök, mint a Beszkárt igazgatósági

tagja. Orova dr. elneveti magát, de azután nagyon komolyan mondja:

— Megteremtettem egy új foglalkozási ágat. A zsidó villamos-vezetőt. Mert kalauz, autóbuzskalauz, soffőr volt. De villamosvezető egy sem. Nemcsak azért, mert nem alkalmaztak, hanem mert nem is kívánczolt senki erre a pályára.

Az óbudai hitközség intézményeiről beszélgetünk. Az elemi iskoláról, a Talmud-Tóráról, a népkonyháról, ahol 150—180 ember kap naponta ebédet, a Chevra Aggok-Házáról, mely 20, a Nőegylet Szeretet-Otthonáról, mely 6 embernek nyújt hajlékot, a felruházásról, mely 160 felnőttnek és gyerekeknek juttatott meleg téli ruhát és Orova dr. legszemélyibb alkotásáról, szívügyéről: a Múzeumról, melynek 4 terme rengeteg kincset rejteget. A pénzügyekről, arról, hogy Óbudának fillér adóssága nincs. És ezen a ponton önként adódik a kérdés: *miért ellenzi Óbuda a fúziót.* Erre a kérdésre Orova dr. igen határozott, de annál meglepőbb választ ad:

— Óbudán ma sem éhez, sem fáz, sem hajléktalan zsidó ember nincsen. Amíg hasonló helyzetet nem látunk a többi hitközségnél, nem vagyunk hajlandók senkivel sem egyesülni. Attól félünk, hogy ha engednénk ebből az álláspontunkból, akkor csakhamar lennének Óbudán is éhez, fázó és hajléktalan hittestvérek. De mi ettől eltekintve is azt tartjuk, hogy decentralizációra és nem centralizációra van szükség. A túlnagy területen túlmessze kerülnek a hívők a templomtól és a hitközségi tagok a hitközség székházától. Ha tőlem függne, odaát Pesten is több hitközség lenne teljesen önálló vezetéssel, mondjuk Páva-utcai hitközség, Bethlen-téri hitközség, Lipótvárosi-hitközség, amely felett, mint felsőbb szerv állhatna a hitközség jelenlegi adminisztrációja.

— *Használni a zsidóságnak.* Mert akkor, amikor a közért, a nagy közösségért dolgozom, amikor nem-zsidó polgártársaimnak ugyanazzal a szeretettel és készséggel állok rendelkezésükre, mint hittestvéreimnek, végeredményben a zsidóságnak használlok. Legáltalában szeretnék, akarok használni...

— Miben foglalja tehát össze egész közéleti szereplésének célját?
Halász Sándor

Korein Dezső:

„Élősdiek”

A világháborút követett nagy összeomlás után ráfeküdt a magyar társadalomra egy típus, a képzettség helyett nem hozott mást, mint lihegő szomjúságot, kielégíthetetlen étvágyat és vakmerőséget. Gazdasági értékké, anyagi jólétté akarta felváltani a forradalmak után felszínre került világnézeti értékeket és ezt a hangzatos programot csengő arannyá, mások hitét és meggyőződését saját gazdagságává akarta tőkésíteni. Dívatos jelszavak alatt alapítottak ezek a tehetségtelen, de jó szimatú kalandorok pénzintézeteket és iparvállalatokat. Ők megmutatják, ezentúl mi leszünk „a zsidók”. *Mindezzel, ahol eddig régi bevált tapasztalt és megbízható üzletemberek voltak, ott nyüszögtek ők, az új „zsidók”, akik alaposan kihasználták a magyar társadalom lázas állapotát és közhangulatát, mindent gründoltak.* Az elvi azonoszágot és világnézeti egyöntetűséget hangoztatva, százezreket húztak ki előkelő uraktól, akik a vállalatok összeomlása után nagy pénzeket fizettek, hogy a botrányt kikerüljék és nevük meghurcolásától meg legyenek kímélve. Már pedig a közgazdasági élet vérkeringése nem tűr zavarokat, annak egészségesnek kell maradnia. Világnézeti felfogások, fajelméletek vagy egyéb ideológiák sejtjeinek nem szabad azt megfertőzni. *A közgazdasági irányelvei adva vannak, ott csak a rátermettség, a tisztesség, megbízhatóság és reális számítás megingathatatlan törvényei jöhetnek kombinációba.*

Jóleső erkölcsi elégtétellel regisztráljuk az egyik régi fajharcosnak, a fenti értelemben a Magyarországon írt kesergő cikkét, amelyben többek között a következőket írja:

„Egy éleseszü zsidó nagyvállalkozó, aki tiszta szemmel nézte a „világnézeti” vállalkozások vonaglásait, egyszerűen formálta meg véleményét:

— Nekünk igazán szerencsénk van, hogy nem tehetséges emberek törtek a gazdasági életbe, hanem apró tolongók. Ezek azután ellopják az alaptőkét és azt sehogysem szabad!

Az elharácsoló alaptöke felprédálói egy világnézeti közvédelem hazugságai mögé menekülve, mentesültek tehetségtelenségükkel, hitványságukkal és megrendítették a magyar fajta üzletképességében való hitet. Egyik oldalon a liberális gazdaságpolitikájának jóvoltából iderögződött rétegek, a másik oldalon a világnézeti elemekkel szélhámos-

kodó élősdiek szorítják le a magyar tehetségeket.”

Még egyéb cifra dolgokat állapít meg a fajvédelem közismert apostola, ami mindenesetre gondolkodásra készíti a magyar közgazdasági élet becsületéért és prosperitásáért aggódókat. — Azokat, akik az utóbbi tizenöt évben szomorú rezignációval és kényszerített télenlenséggel nézték a világnézeti hiénák németrontó és káros előretörését, közönséges anyagi öncélú stréberségét. Érdekes, hogy a törtéző szédelgők előtt kinyíltak a legexkluzívebb ajtók is, mert a jóhiszemű urak bennük csak az azonos elveket valló „néptársat” látták, aki a boldogító világnézeti alapon fogja a magyar közgazdasági életet is átforgatni és azt az idegen, recte „zsidó elemektől” megtisztítani. Ha a feltalokodott stréberék helyett kizárólag értékes elemek kerültek volna felszínre, ez ellen a régieknek semmi kifogása sem lett volna, sőt szívesen látták volna a tisztességes és képzett új rétegek bekapcsolódását. Ámde nem ez történt, mert olyanok is törtek be a magyar közgazdasági élet területére, akik sem megbízhatóság, sem pedig képzettség dolgában nem odavalók és mint a szomorú tizenöt év mutatja helyrehozhatatlan kárt okoztak az amúgyis annyira legyengült magyar gazdasági életnek.

Ugyan későn következett be a tisztulatlanság és kiábrándulás ideje, de hisz jobb későn, mint soha. Mert mintha derengene! Lassacskán eltűnnek a forradalmak utáni posványból kinőtt miázmás alakulatok, hogy ismét helyet adjanak a tehetségeseknek és a becsületeknek. Sorra buktak a hamis jelszavakra felépített közgazdasági kártyavárak és szomorú tanui lehetünk a millió közpénzek elharácsolása nyomán keletkezett büntető hörvényszéki tárgyalásoknak és hírlapi szellőztetéseknek. Az adófizető polgárok keservesen kiizzadt közterheiből kellett rendezni a politikai kalandorok vakmerő és felelőtlen közgazdasági kísérleteit, ami azután kinyitotta az elvi alapon félrevezetett jóhiszemű és becsapott magyar társadalom szeméit.

Ha tehát későn is, mégis már dereng! És hálát adhatunk a Gondviselésnek, hogy ettől a belső rákfenétől is megszabadulunk. Mert még gondolni sem szabad arra, hogy a hazai közgazdasági élet irányítása nem az arra hivatott hozzáértők és tisztakezü zsidóknak és nem-zsidóknak, hanem jelszavas

politikai stréberék birtokába jutott volna. Nagy szerencséje ez a magyar közgazdasági életnek, amelynek prosperitásától nemcsak az ország anyagi jóléte, hanem külföldi hitele és erkölcsi megbecsülése is függ.

Jó lesz azonban a lefolyt tizenöt ész-tendő szomorú tanulságát a jövőre nézve alaposan levonnunk. *Mert nem elég, ha úgy bel- mint külpolitikailag a jubiláló államfő bölcsesége és céltudatossága az állam belső jogrendjét konszolidálta, tiszteletet, megbecsülést szerzett az ország külpolitikájának, ki kell gyomlálni a magyar közgazdaság területéről a forradalom után felburjánzott káros dudákat és mérges vadnövényeket is.*

Kapuvárnak alrabbít kell választania

Érdekes választott bírósági döntés

A hagyományokhoz ragaszkodó magyar zsidóságot hónapokig foglalkoztatta az a harc, amely Kapuvárott indult meg, hogy a közel nyolcvan éves főrabbi mellé válasszanak-e alrabbít. A kapuvári zsidóság egységes orthodox hitközösségben él, amelynek természetesen vannak vallásos és kevésbé vallásos tagjai. A hagyományokhoz hűségesen ragaszkodók, az igazán jámborak úgy érezték, hogy az agg, gyengélkedő főrabbi mellé egy fiatalabb erőt kellene állítani, hogy megossza vele munkája terhet és különösen a rituálék szigorú betartását ellenőrizze. Kívánságukat a hitközösség közgyűlése elé terjesztették, mely nem járult hozzá az alrabbít megválasztásához. A többség szükségtelenné találta a második pap alkalmazását.

A kisebbség, amely főképp a mélyebb vallásosságú híveket foglalja magában és éppen ezért súlyosabban érezte az ügy halogatásának hátrányait, panasszal élt és az Orthodox Központi Iroda az ellentéket eloszlátása céljából választott bíróságot delegált Katzburg Miksa ózdi főrabbi elnöklésével. A választott bíróság tagjai: Citron hajdudorogi, Kohn derecskei főrabbi, Goldschmidt Szigrid a soproni és Spitzer Arnold győri hitköz-ségi elnökök.

December 26-án szállott ki a választott bíróság Kapuvárra és több napon át folytatott tárgyalás alapján kimondotta, hogy a hitközösség köteles 6 hónapon belül dájont választani. Erre az állása jelölni kell Unger Ábrahám ezidőszerinti talmudtóra tanított is, aki a választás megejtéséig a kásrusz fölötti felügyeletet gyakorolja.

HIREK

NAPTÁR

Jan. 12, szombat — Sövát 8 (hetizsakasz: Bo. haftása: Hádóver áser dibbér, Jerem. 46. f. 13-28, szombat kimen. 5) — jan. 13. vasárnap — Sövát 9. — jan. 14. hétfő — Sövát 10. — jan. 15. kedd — Sövát 11. — szerda — Sövát 12. — jan. 17. csütörtök, — Sövát 13 (Sov. bójt), — jan. 18, péntek — Sövát 14 (Szombat bejöv. 4.24.

— **Negyedszázados szolgálati jubileum.** A Magyar Hollandi Biztosító R. T. december 15-én ünnepelte az intézet szervezési osztályának kitűnő igazgatóját, Bende Bélát abból az alkalomból, hogy az intézet kebelében betöltött érdemes szolgálatának 25. éves fordulójához ért. Bende Bélát, aki a zsidó életnek is egyik legmeggyőződésebb egyénisége, az intézet vezetői és tisztviselői meleg ovációban részesítették.

— **A Pesti Izr. Hitközség magyar zsidó szabadgyetemi előadásorozatának** hatodik szemeszere folyó évi január 14-én este 6 órakor kezdődik meg. Megnyitó előadást Stern Samu udvari tanácsos, a pesti izr. hitközség és az Orsz. Iroda elnöke tart, a záró előadás április 11-én, Maimuni emlékére rendezett ünnepély lesz. Előadásokat tartanak a Szentírás, Talmud liturgia, filozófia, történet, művelődéstörténet, földrajz, irodalom, orvostudomány, jogtudomány, pszichológia, szociológia, geofizika és zenetörténet köréből. Előadnak: Dr. Beneschofszky Imre, Dr. Berend Béla, Billes Ármin, Dr. Csech Arnold, Dr. Dénes Lajos, Dr. Fényes Mór, Dr. Friedmann Dénes, Dr. Heller Bernát, Dr. Hevesi Simon, Dr. Kálmán Ödön, Dr. Komlós Aladár, Komor András, Dr. Láncker Dénes, Dr. Löwinger Sámuel, Dr. Munkácsi Ernő, Dr. Pieiffer Izsák, Dr. Rosenák Miksa, Dr. Silberfeld Jakab, Dr. Stössel Lipót, Dr. Szemere Samu, Dr. Zsirtes Zsigmond, Dr. Temesváry Rezső, Turóczi-Trostler József, Vidor Emil, Dr. Vidor Pál és Dr. Wolf József. Az előadások a hitközség Goldmark termében VII., Wesselényi u. 7. szám alatt, hétfői és csütörtöki napokon tartanak. Mind a beiratkozás, mind az előadások látogatása teljesen díjtalan. Beiratkozás a hitközség kulturális ügyosztályában (VII., Sip utca 12. III. 53.) a rendes hivatalos órák alatt.

— **A Fővárosi Szegény Gyermekegylet** jan. 13-án, vasárnap d. u. 5 órakor a Royal Szálló külön termeiben zártkörű, jótékony célú táncos teadélutánt rendez.

— **Jenő főherceg a wieni zsinagógában.** A monarchista zsidó frontharcosok szövetségének ünnepi istentisztelete alkalmával, melyet a wieni főtemplomban tartottak meg, megjelent Jenő főherceg is, akit a szövetség elnöke, Sommer tábornok fogadott. A főhercegre az istentisztelet láthatóan mély benyomást tett és távozásakor örömeinek adott kifejezést afelett, hogy az ünnepélyen jelen lehetett. A wieni zsidó hitközség elnöke az eseménnyel kapcsolatban nyilatkozatot adott ki, melynek értelmében a hitközségnek hivatalosan semmi része nincs az ünnepély megrendezésében, a hitközség csupán a templomot bocsájította a hívők egy csoportjának rendelkezésére vallásos ceremónia megtartására.

— **A Mikéje szabaduló ünnepélye.** A Magyar Izr. Kézmű- és Földművelési Egyesület dec. hó 8-án a Pesti Izr. Hitközség Goldmark-termében, melyet a növendékek ez alkalomra virágokkal gyönyörűen feldíszítettek, szép ünnepély keretében búcsúztatta el 28 most felszabadult iparos-, földműves- és kertész növendékét. A Bornstein Herman főkántor által végzett gyertyagyújtás után a gondolatokban gazdag ünnepi beszédet dr. Hevesi Simon vezető főrabbi tartotta, majd dr. Stein Emil az egyesület elnöke lelkes beszéd kíséretében búcsúztatta és jutalmazta meg a felszabadult ifjakat és a haza súlyos helyzetében fokozottabb kötelességteljesítésre hívta fel őket. Egy felszabadult növendék társai nevében hálás köszönetet mondott a vezetőségnek. Az ünnepélyt a Hymnus zárta be, mely után hangverseny következett, melyen szerepeltek: Székely Mihály, Somló József és Relle Gabriella a m. kir. Operaház tagjai, Beregi Oszkár a Magyar Színház tagja, Szász Ila és Sárosi Mihály előadóművészek. A zsűfőlásig megtelt terem közönsége lelkesen tapsolt a szereplőknek és a műélvezeten kívül ama belső érzés hatotta át, hogy jelentős összeggel segítette meg az egyesület 150 szegény és árva pártfogoltjának téli felruházását.

— **A Fenyves-árúház** a főváros legnagyobb és legutányosabb óvatháza. Mai lapunkban megjelent hirdetését ajánljuk olvasóink figyelmébe.

3 SZÓ CSUPÁN
SIRKÓ LÓWY-NÉL BUDÁN
 II FŐ UCCA 79. TELEFON: 51-5-81.
 KÜLÖN NAGY LERAKAT
 ALKALMI VÉTELEKBŐL
 LEGOLCSÓBB ÁRON
 II., ZÁRDA U. 3
 Margit körút sarok.

— **A Tórasz Chájim** imaegyesület Vörösmarty-utcai imaházában, mely a budapesti orth. hitközség felügyelete alatt áll, december 7-én ünnepelték péntekesti istentisztelet előtt az imaház fenntartóját, **Günsberger Ignác** rabbit, életének 70-ik fordulója alkalmából. Az imaház tagjai nevében és az előljáróság megbízásából Singer Mór ny. áll. tanító emelkedett szellemű magas színvonalu beszédben üdvözölte a rabbit, aki immár négy évtizede mutat példát lekipásztorkodásával a hívőknek. A szeretet és ragaszkodás jeléül díszes eszrogartott nyújtott át az ünneplőnek Reismann előljáró, Günsberger rabbi meghatóttan köszönt meg Singer Mór gyönyörű szavait és a renkívüli vallási jelentőséggel bíró ajándékot, mire Singer Mór megkapó mésebérech-t mondott a rabbira és családjára. Az istentisztelet énekzsámait Reinitz kántor adta elő művészi szépséggel. Günstler Salamon és Reismann előljárók tevékenykedtek sikerrel az ünnepség rendezése körül.

— **Kedvező alkalom Szentföldi utazásra.** A Mult és Jövő szerkesztősége évről-évre ismételten szokott tavaszkor utazást rendezni a Szentföldre abból az alkalomból, hogy dr. Patai Józsefet a jeruzsalmi egyetem meghívja előadások tartására s így alkalmat ad arra is, hogy Patai József a hozzá csatlakozó záródoknoknak már útközben is és a Szentföldön bibliai és történeti magyarázatokkal szölgálon a biblia felújuló földjéről. Az idén március 12-én indul dr. Patai József a Szentföldre és Magyarországból és az utóállamokból sokan jelentik be csatlakozásukat, hogy vele együtt tehessék meg az emlékezetes utat, melynek programjába fel van véve a Szentföld minden új és régi nevezetességeinek megtekintése. Az idén a tel-avívi nagy purimi ünnepségek és a makkabiad világspórtversenyek is belesznek a programba. A költség a mai viszonyoknak megfelelően igen mérsékeltlen van megállapítva. Részletesebb felvilágosítást nyújt a Mult és Jövő kiadóhivatala Budapest V., Vadász utca 11. Telefon: 199—55, ahol prospektus is kérhető.

— **Nincs elég zsidó tanerő Csehszlovákiába.** A csehszlovákiai zsidó hitközségek szövetségének legfelsőbb tanácsa most tartott ülésén fájdalommal állapították meg, hogy a zsidó ifjúság vallásos szellemben való oktatására nem áll rendelkezésre megfelelő számú képzett tanerő. Ennek a hiánynak a pótlása csak egy tanító és rabbi képző szeminárium létesítése révén volna lehetséges, amit viszont állami segítség nélkül felállítani képtelenek.

— **Dr. Farkas József** körzeti rabbi, a ferencvárosi zsidóság tudós lelképásztora a IX. templomkörzet legutóbbi választmányi ülésén számolt be a lefolyt évben kifejtett működésének nevezetesebb adatairól. Az elmúlt évben 51 esketést végzett a Páva utcai templomban (előző évben csak 36 esküvő volt). 40 barmicvah-ijjút avatott fel; a VIII—IX. kerületben levő klinikák betegeit lelki gondozásban részesítette; az Áhávász Réin egyesület előjáróival kiszállott a Horthy Miklós kórházba és szeretet adományokat osztott szét a betegek között, akiket chanukakor is felkeresett. 5 kultúr-délutánt rendeztek a körzetben kiváló egyházi és világi vezetők közreműködésével. A templomkörzet két osztályos talmudtóra iskolája nagy látogatottságnak örvend 55 tanuló részvételével. A dr. Farkas József Ifjúsági Csoport 4 ünnepi ülést tartott, chanukakor két ünnepejt tartott és minden héten összejöveteleket tartanak.

— **A pápai aut. orth. izr. hitközségnek** jan. 1-én megválasztott 80 tagú képviselőtestülete az elmúlt vasárnapon ejtette meg a tisztújítást. Az eredmény a következő: Elnök lett Breuer Lipót (harmadszor), első alelnök: Fischer Gyula, alelnök és iskolaszéki elnök: Dr. Weltner Sándor, rituális bizottsági elnök: Steiner Vilmos, pénzügyi bizottsági elnök: Dr. Pápai Lajos tanácsosok: Eisler Mór, Preisach János, Weltner Manó, pénztáros: Kaufmann Ignác, ellenőr: Günsberger Géza, gondnok: Steiner József mérnök, talmudtóra előjárók: Rechnitzer Simon, Hoffmann Miksa templomatyák: Löwenstein Jakab, Biedermann Tóbiás, Frieber Miksa, előjárók: Bischitz Mór, Braun Miksa, Grünwald Imre, Guttmann Miksa, Hoffmann Lajos, Kardos Károly dr., Kohn József, Krausz Jakab, Lusztig Sámuel dr., Marton Ignác L., Pfeiffer Ignác, Rapaport Vilmos, Süsz Sámuel, Wittmann Ignác. Ezenkívül megválasztották a különböző bizottságok tagjait.

— **A Csáky-utcai V. ker. Templomkörzet** január 16-án, szerdán este fél 9 órakor tartja II. kultúrestélyét a Lipótvárosi Társaskör (Lipót krt. 1. sz.) helyiségeiben. A kultúrestélyt Dr. Blum Ödön, a Pesti Izr. Hitközség szertartásügyi előjárója nyitja meg, utána dr. Dési Géza orsz. gyűl. képviselő tart szabadelőadást Dr. Vázsonyi Endre a zsidó humorról értekezik. Ezt követik Hollán Lilly szavalóművész előadása és Ligeti Dezső operaezenekes énekszámai. A kultúrestély teljesen díjtalan és belépőül a meghívó szolgál.

— **Egy jezsuita páter véleménye a zioni bölcsek jegyzőkönyvéről.** Brüsszelben Pierre Charles jezsuitasági atya, a löweni egyetem tanára, egy népes, különösen a készekből, katonatisztekéből és magasrangú államhivatalnokokból álló közönség előtt előadást tartott a Zioni bölcsek jegyzőkönyvéről. Megállapította, hogy az ezen néven ismert szennyírat nem egyéb aljas hamisításnál. Felszólította paptársait, hogy minden rendelkezésre álló eszközzel küzdjenek az olyan gyűlölettel teli ellen, amelyet ennek a szennyírathatnak a felhasználásával akarnak továbbterjeszkedni.

— **A Mult és Jövő nagy jubiláris kultúrestje** 1935. január 20-án este fél 9 órakor lesz a Zeneakadémia nagytermében. A rendkívüli műsor főbb számai: Dr. Baltázár Dezső püspök: „Üdvözlés ki-üvről”, Sándor Erzsébet kamaraezenekes, Basilidesz Mária, Kálmán Oszkár, Somló József, a M. Kir. Operaház művészeinek bibliai énekei, oratoriumai, héber áriái, stb. Gál Gyula, Beregi Oszkár, Fehér Artúr, Tordai Judit, Hollán Lili szavalatai és előadásai, Gellért Lajos és Ürmösi Anikó jelenete Stefan Zweig „Jeremiás” című bibliai drámájából, Kelen Hugonak Patai József verseire írt új kompozícióival mutatkozik be dr. Markó József, zsidó népdalokkal Rózsa Vera, Barta Klári zongoraművész saját kompozíciókat mutat be, szentföldi énekeket a 11 éves Kleinberger Árpád. Fenyves Dezső hegedűművészes kabalisztikus kompozíciókat mutat be. Kisernek Kenéz Lili, Kelen Hugoné, orgonán Ákom Lajos. Jegyek kaphatók a Mult és Jövő kiadóhivatalában V., Vadász utca 11. Telefon 199—55. A „Zsidó Élet” előfizetői 25 százalék kedvezményt kapnak.

— **Mimóza-bál.** A Pesti Izr. Nőgyűlet január 12-én, szombaton este 10 órakor a Hungária-Szálló termeiben leányváruháza javára Mimóza-bált rendez.

— **A VAC-bál fényes sikere.** Fényes külsőségek között zajlott le szombaton az ideai VAC-bál, mely túlnőtt a társadalmi események keretein és a magyar zsidóságnak reprezentatív eseményévé vált. A bál kürtszóval való megnyitása után kezdődött a fővédnökök, lady patronessok, védnökök, pálcások és vívők ünnepeles felvonulása. A bevonulás lezajlása után Lengyel Ferenc cigányzenekarral megerősített jazz-zenekara rázendített Rózsa Istvánnak ez alkalomra írt VAC csárdására.

Templomi himnuszokat készít művészes kiadványban a csó árak mellett aranyhimnusz Budapesti, IV., Kossuth Lajos u. 3.

Herz Emma

— **Gyászünnepele.** A Pesti Izr. Nőgyűlet felelhetetlen, nagynevű elnökének, kemenesmihályfai Deutsch Antalné, szül. Böhm Vilma emlékének jan. 8-án a leányváruházi templomban megható gyászünnepelel adózott az elhunyt iránt tartozó kegyeletének.

— **A pesti VI. ker. Templomkörzet dr. Weisz Miksa Kultúrtársaság** jan. 13-án, vasárnap d. u. egy negyed 6 órakor VI., Aréna-út 55. sz. a nagytermében kultúr-délutánt rendez, amelyen dr. Ernst Lajos megnyitja után dr. Patai József főszerkesztő szentföldi élményeiből tart előadást. Közreműködnek még Gellért Lajos színművész, Beregi Oszkárné dr. Lázár Piroska igazgató, Gábor Erzsike zongoraművész, Medgyasszay Vilma színművész, Székely Klára zongoraművész és Frankl Tibor zeneszerző.

— **A tarczali Debora nő-és leánygyűlet** sikeres estélyt rendezett, melyen Ornstein Sándorné elnöksége távollétében Atlasz Mórné társelnök mondott megható bevezetőt, majd Grossmann Rózsi, Risel Rózsi, Stern Irén, Braunstein Hermanné, Risel Böske, Glück Lilla, Atlasz Lilla, Grossmann Adél, Reich Klári és Fanny, Sternberg Böske és Ella, Rosner Luluka működtek közre nagy sikerrel. A est rendezésének érdeme Berger Sámuelné, Glück Zoltánné Reich Dezsőné, Friedmann Mórné, Spitz Józsefné, Friedmann Piroskát, Meisner Terust és Grossmann Ilont illeti.

— **A svéd trónörökös a Siralmak Falánál.** Svédország trónörököse meglátogatta Palesztinát, nem akart Jeruzsálemből elutazni, mielőtt a Siralmak Falát nem látta volna. Ben Zwi, Elmalech, és dr. David Yellin kíséretében jelent meg a falnál és látható meghatottsággal nézte a zokogó és imádkozó zsidókat.

*****

Az osztrák zsidók helyzete

Báró Berger von Waldenegg osztrák közoktatásügyi miniszter magához kérte a napokban a külföldi sajtó képviselőit és kijelentette, hogy az osztrák zsidóság elnyomatásáról és jogtalanságáról bizonyos külföldi sajtóorgánokban megjelent hírek nem egyebek, rosszakaratú kitalálásokról. Az osztrák kormány eltökélt szándéka, hogy vallási és nemzeti kisebbségeinek olyan jogokat biztosít, amelyek példaadásra alkalmasak minden ország számára.

Dr. Eibuschitz Ottó:

A német nemzeti-szocializmus semita eredete

Kevés élesebb hangon megírt, az elenbizonyítékok meggyőzőbb fegyverével harcoló vitákat szállt szembe a hitleri Németország célkitűzéseivel, mint Dr. Eibuschitz Ottó várokozási-állományú százados, ügyvéd könyve, mely a német nemzeti szocializmus semita eredetét igazolja igen érdekes és meggyőző módon. Szerinte a poroszok azoknak a semita törzseknek egyikéből származnak, melyek több, mint 2500 évvel ezelőtt elhagyták az Egyisten hitét és a Baal-Astarte bálványimádó kultuszhoz csatlakoztak. Ezek a törzsek a történelem későbbi folyamán eltűntek, felmorzsolódtak, de néhány évszázaddal később ismét találkozunk egyikükkel, akik a „pruzzen” (Preussen) vagyis az „okosok” nevet viselik és a semita törzseknek legádázabb ellenségei.

Későbbi folyamán a világháború emlékeit idézi a szerző, a világháborúét, melynek folyamán német katonák milliói ontották vérüket. Kérdezték akkor az ellenséges golyók, hogy zsidó- vagy árja-e az, akit leterítettek? És eszébe jutott akkor bárkinek, aki ott szenvedett a front vérzivatarában elvitatni azoktól a zsidó katonáktól, akik a harcetek tömegsírjaiba kerültek örök pihenőre német voltukat? Micsoda mentalitás az, amely arra képes, hogy a zsidókat alacsonyabbrendű fajnak minősíti és ezzel meggalvalazza azoknak a zsidóknak emlékeit, akik a német zászlók alatt estek el a haza védelmében.

Dr. Schmitz Péternek, a kiváló német pap-írónak a Tyrolia Verlagban, 1934-ben megjelent „A modern eugenikai törekvések theologiai és szociológiai megvilágításban” című művéből idézi ezután a szerző a következő sorokat:

„Erkölcsileg igen kétséges vállalkozás alacsonyabbrendű emberfajokról beszélni és az ezekhez tartozókat ezzel másodrendű embereké degradálni, sőt erre fel talán egész emberi voltukat kétségbe venni.”

A második szerző, akinek művéből dr. Eibuschitz állításai alátámasztására idéz szintén pap, Hudal tábori lelkész. Ezzel a pappal együtt szolgált a fronton. Egyik ütközet után, mely igen súlyos emberáldozatokat követelt, a Doberdón álló szövetséges csapatok az olaszok állandó tüzelése következtében nem tudták eltemetni halottaikat. Napokig heverték eltemetetlenül a holttestek szárai a lövészárkok előtt. Ekkor Hudal felkereste a hadosztályparancsnokot, akinek azt az aján-

latot tette, hogy teljes ornátusban kimegy a lövészárokból és megállapodik az olaszokkal kétórás fegyverszünetben a halottak eltemetésének idejére. A divizionárius nem adta beleegyezését, amint igen helyesen tette, mert biztos, hogy Hudal páteri abban a pillanatban, hogy megjelent a lövészárkok peremén papi ornátusa ellenére szívatva lőtték volna. És ezt Hudal is igen jól tudta.

Évek multak azóta el. Hudal tábori papból ismét a tudós professzor lett, aki jelenleg Rómában tölt be hivatalt. Nos, ez a Hudal, akinek ítéletét a háború alatt tanusított hősi viselkedése alapján valóban döntőnek lehet elfogadni, írja 1933-ban Rómában „Német munka Rómában” címen megjelent könyvében:

„A békének a népek- és nemzetek életében egyaránt az igazságosság az előfeltétele. De nincsen igazság vallási alap nélkül, egy legfőbb, mindenkire kötelező törvénybe vetett hit nélkül. Még a békéért elmondott imánknál is forróbb

Ércpéncz Ábrahám korában

Bölcsseink hagyománya szerint Ábrahám ősatyánk, aki világtekintély volt az ő korában, saját ércpénzt veretett, melynek rendes valuta értéke volt. Ezen pénzdarab egyik oldalán egy öreg férfi és öreg nő, a másik oldalán egy ifjú és egy hajadon ábrája volt látható. Mellesleg megjegyezve van olyan nézet, mely szerint nem ábráról, volt szó, hanem csak egyszerűen felírásról; mivelhogy az Egyistenhívőnek tilos faragott képet készíteni.

De bárhogyan is volt, szent meggyőződésünk, hogy a patriarchának ez a rajza, vagy felirata bizonyos jelképpül szolgált és mélyebb értelmének kellett lennie. Első pillanatra kézenfekvő dolognak tűnik, hogy a felirat azt akarja hirdetni, hogy isteni csoda történt Ábrahámmal és Sárával; öreg napjakra megifiatalodtak — és történt ez pár ezer évvel Voronoff előtt! De van ennek a feliratnak mélyreható értelmezése is.

Azt állítják, hogy egy nép élete és kora teljes egészében az egyes egyén életviszonyaihoz hasonlítható. Amint az egyes ember öreg korában érettebb fel fogással, komolyabb és tapasztaltabb megítélással rendelkezik, mint ifjú korában, úgy a nép is minél régebb és öregebb, annál tapasztaltabb. Ennélfogva egy nép életformáiban és cselekedeteiben is nem régebbi, primitívebb korának

imával könyöröngünk azért, hogy ismét az igazság legyen az államok politikájának és a népek együttlétének alapfeltétele. A müncheni Mihály-templom egyszerű emléksobrán, melyet az I. bajor gyalogezred elesett hőseinek állítottak 80 tiszt és 2200 altiszt és közlegény neve áll. Ezen az emlékművön állnak a következő szép sorok: „Szilárdan a hűségben. Isten ébressze öntudatra a következő nemzedéket.”

„Nos — kérdi ezek után a szerző — „ki kérdezi, hogy az elesett 80 tiszt és 2200 altiszt és közlegény között hány árja és hány nemárja volt. „Szilárdan a hűségben” mondja a felirat „de csupán az árja halottak iránt...” tesz hozzá a hamis próféták. És a pestishez hasonló gyorsasággal terjed az a felfogás, melyben igazságtalanság, hűtlenség, becstelenség van. De már ébred az emberekben az a felismerés, mely a végét fogja jelenteni ennek az árulásnak. Sokan hősei és mártírjai lesznek ennek a felismerésnek. De vajjon — miként a doberdói esataterén tábla hirdeti: „Sta viator, herces calcas” — „Állj meg vándor, hősök fölött lépdelsz”, hirdetni fogja-e valaha emléktábla ezeknek a hősöknek emlékeit?

életformái és életmódja, kell, hogy irányadók legyenek, hanem a későbbi, tapasztaltabb kornak követelményeihez kell alkalmazkodnia.

Ez a felfogás azonban nem állja meg minden tekintetben a helyét, sőt, bizonyos vonatkozásokban egyáltalán nem. Ha ugyanis arról van szó, hogy a világi és természetudomány, valamint a technikai fejlődés a későbbi korszakban állandóan bővíli és gyarapodik és ezt a későbbi életben fel kell használni, ez természetesen megáll. De amikor arról van szó — és itt speciálisan a zsidó népről beszélünk — hogy az Isten megismerését és a Tóra tudását és megértését, valamint a hagyomány mivoltát bíráljuk, egészen természetes, hogy annak a korszaknak egyénei, akik közelebb állottak a kinyilatkoztatás idejéhez, akik a tóraadás szellemi megnyilvánulásának korához közelebb éltek, szent és nemes meggyőződéssel, emberfeletti ésszel és világos fejjel, valamint mély és alapos átérzéssel rendelkeztek, kétségkívül és összehasonlíthatatlan mértékben sokkal magasabban állottak, mint a későbbi generációk tóratudás és az Isteni tudomány felismerésében hanyatló tendenciájú, visszafejlődésben levő korának gyermekei. A zsidó vallás tehát nem az érettebb, későbbi korszakban áll a legmagasabb nívón, hanem a sokkal éret-

tebb öskorban. És minél öregebb a zsidó nép, annál kevésbé rendelkezik vallási és történelmi tekintetben nagy szellemekben. Ezért azt állíthatjuk, hogy a tapasztalat révén egyik vagy másik valóságban a mai kor szelleme szerint kell, hogy változtassunk. Mert e tekintetben a zsidó nép nem, hogy érettebb értelemre tett volna szert, hanem inkább megöregedett, világos ítélőképességét elvesztett aggastyánhoz hasonlítható, akinek kétségtelenül követnie kell azokat a világos elveket, amelyeket viruló ifjúkorában elsajátított és megtanult, mert vallási szellemi képessége immár visszafelé halad.

Egy dologban azonban nem öregedett meg a zsidó nép. Ellenállóképessége, szívóssága valóban az ifjúkor életerejével lángol és változatlan bátorsággal és kitartással áldozza mindenkor életét és vérért szent igazságaiért. Ebben a tekintetben tehát túlhaladta és túlhaladja előde-

inket. Amire nagy szükség is van, hogy eredményesen harcoljon, részben elnyomással, részben a hitehagyással szemben. Így tarthatja magát egyszerre ifjúnak és aggnak a zsidó nép. Ha arról van szó, hogy netán jogot formálna a Hit és Tóra elveinek módosítására, tudnia kell, hogy, mint aggastyán, aki hanyatlófélben van már, nem formálhat jogot arra, hogy új hipotéziseket állítson fel, másrészt pedig fiatalon erővel és energiával kell, hogy dacoljon a megpróbáltatások állandóan növekedő sorozatával szemben és megacélosodott, ifjúi izmokkal kell küzdenie a Tóra szellemének ébrentartásáért. Ezt a szellemi és fizikai kettőséget ábrázolja Ábrám érmének két fele, az ő pénzének tehát nemcsak financiális, hanem morális értéke is volt. Ezt a gondolatmenetet egyébként megtaláljuk Salamon példabeszédeinek 23. fejezetében: „Sómá löövicho ze jölodecho, vöäl tovajz ki zokni imécho.”

Egy hetven éves író, aki két szindarabban lép a nyilvánosság elé

Pécs, 1935. január.

(A „Zsidó Élet” kiküldött tudósítójától.) Hetven éves múlt. Nyugalmazott telekkönyvezető. Észrevétlenül, nesztelenül rójja a girbe-görbe bajai utcákat. Melenceti magát a Stugovicapart déli napsütésében, derült kedéllyel, mosolygó szemmel néz bele a világba, amelynek napi hadakozásai már rég nem érdeklik. Azután hazamegy és leül dolgozni. Csak néhány éve, hogy szépirodalommal kezdett foglalkozni és most kilenc regénye, két szindarabja várja a színházat, kiadót. És egy csomó novella. Aki ezeket az írásokat olvassa és utána megismeri az íróf, hitetlenkedő, döbbenéses csodálkozással érzi, hogy valóságos csodával áll szemben. Micsoda friss, aktuális, fiatal írások! Micsoda drámai feszültség, a szindarabok felépítésében, milyen modern és széles látókör a problémák felvetésében és megvitatásában, milyen emberismeret az alakok beállításában. Persze, amikor az ember azután beszélget vele, kiütözik Kerék Nándor hetven éve.

— Ugy érzem, hogy ezek az írások jók. Nézzék, ezt itt. „A japán mosoly” a címe. Társadalmi dráma. Beküldtem a Nemzeti Színháznak. Kilenc nap alatt megjött a válasz. Elolvasták, tetszett, de nem az ő színpadokra méretkeztem. Őt szereplő beszél végig három felvonást, Kamara-színpadra való. Hát most majd megpróbálkozom ezzel. A másikat, „Az eladott szakáll”-t, az meg történelmi vig-

játék, a Vigszínháznak adtam. Egy hét alatt elolvasta Jób Dániel igazgató úr és hosszú levélben mutatott rá a hibákra. Rengteteg tanultam abból az okos levélből, majd átdolgozom az útmutatások alapján és visszaküldöm.

Nevetve néz ránk.

— Hát nézzék csak, megmondom öszintén, egyáltalán nincsenek hiúságaim, ambícióim. Keresni akarok. Pénzt keresni, hogy pótoljam a csekély nyugdíjamat. Siker... rendben van, de pénz legyen belőle. Kilenc regényem van készben, egyelőre nem tudom mit kezdjek velük. De majd csak lesz belőlük valami.

Beszélgetés közben lassanként leperreg előttünk egy nagyon érdekes, mozgalmas élet filmje: *Magyar Szalon*:

A fiatal kezdő újságíró nem engedik íráshoz. Egyelőre az a dolga, hogy kéziratokért szaladgáljon Jókai Mórhoz, Trefort Ágostonhoz, Ágai Adolfhoz, Tóth Bélához, Szana Tamáshoz, Jókai ekkor írja *Rab-Ráby*-t. Feszty Róza ilusztrálja. Néha beállít Bródy Sándor és novellát hoz. Jön Kiss József. Hozza a „Nápolyi emlék” kéziratát. (Nézzék csak — mutat rá egy öreg almáriumra Kerék Nándor — ott van valahol az eredeti kézirat. Ki kellene keresni.) Felolvassa Mindenki el van ragadtatva. „Ilyen szépet még nem hallottam” mondja a szerkesztő! „De én sem!” vágja rá Kiss József.

Rippl Rónai, Mannheimer Gusztáv,

Csók István, csupa ifjú óriás az illusztrátorok. Kerék Nándornak kell tőlük kikunyorálni pontos időre az illusztrációkat. Egy nap Wienbe küldik. Ott vane Verescsagin. Hozzon tőle rajzot. Elutazik, elhozza, elsőnek jelenik meg valamennyi magyar lap között a Szalonban.

Őt rajz volt — gondolkozik el Kerék bácsi. — Kettőre emlékezem. Az egyikben valami hindu ül távirópözna tetején, alatta t'gris leselkedik rá. „Veszedelem ellenség” volt a címe. A másikon ágyúik. félmeztenek hinduk vannak a csövek elé köve és az angol tiszt épp tüzet vezet nyel. Szörnyű egy rajz volt!

1887-től 1904-ig bíróági tisztviselő Mohácscon, azután Bajára kerül és itt 1908-ban nyugdíjaztatja magát.

— 1901-től 1914-ig nem írtam le egy sort sem. Évekig éltem Dárdán, azt sem tudták rólam, hogy irni tudok. Azután lettem a Pécsi Napló éjjeli szerkesztője a háború alatt. Most pedig itt vannak a regények és a szindarabok, a novellák.

Igen itt vannak. De mi azzal a biztos érzéssel veszünk búcsút Kerék Nándor hetven éves nyugalmazott telekkönyvezetőtől, hogy a nevével hamarosan meg fog ismerkedni a színházbarát, könyveket olvasó magyar közönség.

Hol bujdosik anyám?

*Ugy érzem néha, mintha egyedül
Csak a vak Semmi ölelné körül
S társtalan magányban ülnék egy
[hegyen
boldogtalan és testvértelen.*

*S vagyok a vad világ játéka csupán
élek-e vajjon még holnapután,
látok-e csillagot, reggelt, napot,
s az eget: ezt a rejtelmes kék kalapot.*

*Nem tudom mi végből születtem ide
Nem felelhet erre soha senkise
kinek a szeszélye árva életem
s mért oly gyorsan tűnő, ha van
[végtelen?*

*Hol bujdosik anyám, az ősi, a szent,
Ki évmilliók előtt elhagyott idelent,
mely csillagra szállott s van-e gondja
[rám,
ha elsírom nevét egy rossz éjszakán?*

*Itt állok a földön árván egyedül,
bennem az élet bánata hegedül
Mért dajkált emberré anyám, a világ,
Ha romlani enged, ha pusztulni lát:*

*Én uram istenem, adj jelet nekem:
tudjam, hogy számon tartod kis éle-
[tem
s ha eltűnök innen, láthatom-e még?
A csillagok s a csodák örök erdejét?...
Peterdi Andor*

Élijáhu próféta a nisn-novgorodi vásáron

Írta: Nagy Andor

Híres, nevezetes volt világszerte az oroszországi nisn-novgorodi vásár. A cári oroszországi vásárt valami miszticizmus borította, mert azt a vásárt nemcsak közeli országok, hanem más világ-részek lakónai is fellesték. Ott találkoztak európai, ázsiai iparosok, kalmárok, mezőgazdák elhozta oda és kínálta megvételre legkülönbözőbb cikkeket, terményeket, de különösen nyersbőgökben fejlődött ki olyan forgalom, mely világ-részeket kapcsol össze, mert ezt a cikket felvásárolni messze földről, még Amerikából is eljöttek a vevők. Ez volt a specialitása a vásárnak, de hoztak különféle világtájakról minden mást is.

Akkoriban a közlekedési eszközök primitívek voltak az árufelhozatal és elszállítás nehézsége és fáradsága miatt, a vásár tartama harminc napra terjedt és annak lefolyása igen zajos volt, mert az akkori viszonyok között az áruüzlet cseréje, pénzügyelete nagyon komplikált volt és a híres görög bankároknak sok munkát adott. De maga az árúárvétel, elszállítása is ezer és ezer munkáskezet igényelt, úgy, hogy ez a vásár egy népvándorlás népmozgalom jellegét öltötte, amely az egész vidéket még a vásár után is hetekig mozgalomban tartotta.

A mai generáció a fejlett vasúti, hajózási, közlekedési eszközök, repülőgépek, csodák, nagy ipari és gyári tevékenység korában el sem tudja képzelni a vásár jelentőségét. Erre a vásárra nem csak az jött, kinek cladni, vagy venhivalója volt, ott az egyik sátorban gyógyított vagy mesterkedett a feltser, a verbőségben szenvedőnek vérét vette, akár úgy, hogy piócát rakott rá avagy egy üveg-henger-készülékkel lecsapolta, a másik sátorban ráolvasással vagy kutyaszórtt szerekkel gyógyították a hidegrázástól a tudóbajonast az epilepsziás betegséget is, itt a sántát, bénát, vakot, amott meg a némat, a süketet, de volt olyan sátor is, ahol a túlvilági életre lehetett útmutatást kapni, míg emitt a szépség titkát árulták, amott meg a jóvencőt mondták. Egy nagy sátorban házasságok összehozására fáradoztak, a másikon vállalkozást foglalkozást közvetítettek. El lehet tehát képzelni, hogy a nisn-novgorodi vásárra az egész világból odacsődült a nép, mert minden ember, gazdag, szegény, akár milyen foglalkozású, odavágyott, mert az üzleti lehetőségek mellett kilátása volt, hogy egész életét, sorsát más irányba tereli. Oda nemcsak a kereskedő, iparos, mezőgazda, kézműves, de műszerész, festő, orvos, félbenmaradt diplomás, minden pályára készülő, letört existencia is elment, mert a vásár a közutadatban olyan rózsás eszűfátyolba burkolt ígért-földjékként szerepelt, mint ahol a munkátlan munkások, a szerencsétlen szerencséhez, a szegény gazdagsághoz vélt jutni és véletlenül bízza magát, ott remélt sebére irt találni. Ilyen híre volt ennek a vásárnak, és mert minden rendű és rangú emberek az egész világról itt szoktak találkozni, valami különös lehetőséget tényleztek fel róla.

Az örökké vándorló, bolygó zsidónép tehát nemcsak vásárt látott benne, hanem olyan territóriumot, világközpontot,

ahol csodák történnek eshetőségek vannak és kívánságok, óhajok rendkívüli módon teljesedésbe mehetnek. Az oroszországi zsidó úgy vándorolt oda, mint a török Melkba, és mert ott Japán, Kína és a legkülönbözőbb exotikus nép is képviselve volt, a galíciai és bukovinai zsidóság szintén odasereglett.

Magyarországról a máramarosi zsidóság zárandokolt oda és ezek között volt a szentéletű Teitelbaum Salamon borkereskedő is a nagy tamucista, aki nemcsak üzletileg indult oda hosszú vágyódás, készülődés után, hanem a kíváncsiság, a tudnivalóság is hajtotta.

Nagy viszontagságok után megérkezvén, szállásán különféle nemzetiségű zsidó testvéreivel folytatott tanulságos eszmecsereit, informáltatta magát az árárról, hitelviszonyokról és aztán felkereste a vásárt, amit mindjárt megtalált, mert a ház kapujától kezdve sorakoztak fel a sátrak. A vásári zaj és lármá középet nézte az alkut, adás-vételt, fizetési eszközök kicserélését, a csalafintaságokat, vásári trükköket és összeszedve minden elővigyázatosságot, egy szállásról magával vitt, jól beajánlott úgynök segítségével lebonyolította a szándékolt ügyet és azután másnap a zajló embertömeg közé elegyedve a vásár megfigyelésére, tu mányozásra indult. A már otthon kalakult elképzeléstől és a csóákat váró fantáziától hajtva, figyelte az embereket, a vásárosokat, azok cselekedeteit, mindenben és mindenikben valami különösöt látva és annak nyitjára igyekezne jutni.

Hát így jártában-keltében egyszerre csak felkelti figyelmét egy ember, akinek egészen különös megjelenése valósággal lázbahozta őt. Ez az ember a lengyel-zsidók habitusában járt, de egész lénye mégis más volt, mint azoké. Sátorról-sátorra ment, szóbaállt az emberekkel, beszélt velük, de azután anélkül, hogy üzletet kötött volna, ismét tovább állott. Emberünket módfelett felizgatta ez a vásáros és anélkül, hogy okát adhatta volna álmatlan éjszakán át csak vele foglalkozott és eltökélte, ha török ha szakadt felkutatja őt és megtudja, mi rejlik e titokzatos ember mögött, mert szinte beléle idegződött, hogy itt valami rejtéllyel áll szemben.

Újra a vásárosok közé loholt és a véletlen szerencsés összecsalakozása folytán az első sátornál állva és a vásárosokat nézve meglátja a különös embert Merész elhatározással hozzálép és megszólítja:

— Mondd, ki vagy?

A megszólított úgy tesz, mintha meg volna lepődve, de aztán nyugodtan felel:

— Mit érdekel téged, hogy ki vagyok?

— Érdekel, mert egész megjelenésed olyan titokzatos, ruhád után ítélve, ember vagy, de egész lényed emberfölötti.

— Hát ha ilyen éles a szemed és olyan mély a látásod, megmondom: Élijáhu.

Emberünk megrendül, mert tudja, hogy Illés próféta árúháiban szokott megjelenni és híres csodatevő lévén, villám-ként cikázik át agyában, hogy elgondolása, fantáziája véletlenül soha nem re-

mélte hoz vezetne. Reszketve egész valójában mondja:

— Hát ha te vagy Élijáhu, mit keresel itt a földön, a vásáron?

— Tanu mányozom, kémlelem az embereket, hogyan cselekszenek milyenek embertársaikkal szemben és főleg szerencsétlenkedem nekem a földi létre, hanem a túlvilágra is a majdan bekövetkező nagy elszámolásra.

— És találtál már itt olyan embert?

— Igen! — feleli Élijáhu: — nézd ott azt a sántort, ott áll Simon, a sapkakészítő, egy szegény mesterember, aki néhány rubel heti keresetéből tartja el feleségét és négy gyermekét, aki a reggeli és esti imát még sohasem mulasztotta el, de szorgos és fáradságos munkája mellett mindig szakít magának időt arra, hogy ha két ember összeveszkeszik, szép szóval kibékítse őket.

— És ez olyan rendkívüli, olyan nagyon istenes cselekedet?

— Hát persze, — szól Élijáhu, — aki veszkeszik, verekszik, elvész a munka számára, hiányzik a családjának, egyáltalában csak kárára van mindennek. A békét teremtő ember tehát a legmagasztosabb cselekedetet műveli és ilyennek mondható az a sapkakészítő testvérünk, aki rászolgált, hogy a mennybeli aranykönyvébe beírassék.

— És csak egy ilyen embert találtál?

— Találtam még egyet, — szól Élijáhu, — nézd azt a csoportot, ott áll Jákob, a boltos, a csoport kellős közepén, valamit mond az embereknek és azok úgy nevetnek, kacagnak, hogy csak úgy reng belé a szakálluk és csurog a könny szemükből.

— Hát ez aztán mit jelent?

— Mit? Hát Jákob, a boltos, akinek magának is megvannak a gondjai, mihelyt látja, hogy az emberek szomorúak, búnak a fejüket, élceket, tréfákat mond nekik, hogy elterelje a figyelmüket a mostoha sorsától és felvidítja őket, hogy új kedvel, derűsen foghassanak foglalkozásukhoz, a munkához.

— És ez is olyan Istennek tetsző cselekedet? Hiszen ez csak bolondéria, tréfalkozás!

— Tévedsz, nem bolondozás ez hanem mély filozófia és ugyancsak az égiek kedvében járó cselekedet. Jól figyelj, testvérem, — mondja Élijáhu, — az aki szomorú, letört, nem jár kenvere után, nem törődik családjával, hanem a magányt keresi, kerül az embereket és erőltén, tartalmatlan lényvé válik. De hallván Jákob élceit, mókúit, vidám dolgai, először figyelni kezd, lényé felvidül a szomorúságot vidámság váltja fel, az ember kicserélődik, ismét bizalmat merít, kedvet kap és új erővel nekifog feladatának, látja, hogy az életnek vannak cserűs oldalai is, van életél és újra hasznos tagja lesz családjának, a társadalomnak.

Salomon átszellemlőve hallgatja Élijáhu magyarázatát, fogalmat akar tenni jövőjéről életének beosztására és meg akarja köszönni Élijáhuak a tanítást. Félve veti fel szemét, de nincs előtte senki, csak a napnak egy tüzes kévije veti sugarait a vásáros emberekre, akik lótnak, futnak, végzik teendőiket, egy láthatatlan erő által irányítva.

Felelős szerkesztő és kiadó:

KECSKEMÉTI VILMOS